הגדה של פסח

פרדס יהודה

על

הגדה של פסח

יהודה זבולון הלוי קליטניק

מהדורה מתוקנת

ברוקלין תשע״ח

ע״י יהודה זבולון הלוי קליטניק פסח תשע״ח

ארויס זאגן די סימנים

קדש ורחץ: מען פירט זיך אז מען זאל ארויס זאגן די סימנים מיטן מויל. שטייט אין ספר יסוד ושורש העבודה אז מען זאל אויך זאגן הריני מוכן ומזומן לקיים מצות בוראי פאר יעדן סימן. ער ברענגט אז דאס ברענגט א גרויסע נחת רוח פארן אויבערשטן ווען מען זאגט ארויס יעדן סימן, און נישט נאר די ערשטע סימנים זאל מען זאגן נאר אויך ביי נרצה זאל מען זאגן מיט א געוואלדיגע שמחה אז דער אויבערשטער האט באוויליגט אונזערע מעשים. די הייליגע צדיקים האבן ארויס געזאגט די סימנים און מרמז געווען אין זיי העכערע בחינות. קדש, מען דארף זיך הייליגן, ורחץ, מען דארף זיך ארום וואשן פון די עבירות וכדו'. (המו"ל)

קדש: טייטש מען, ווען דער טאטע קומט אהיים פון שול מאכט ער שנעל קידוש כדי די קליינע קינדער זאלן נישט איינשלאפן. דאס נעמט זיך פון שו"ע (או"ח סי' תע"ב א'): "מצוה למהר ולאכול בשביל התינוקות שלא ישנו." און דער מקור פון דעם איז די גמ' (פסחים דף ק"ט.) תניא רבי אליעזר אומר חוטפין מצות בלילי פסחים בשביל התינוקת שלא ישנו. און רש"י ברענגט ואית דמפרש חוטפין מצה. "אוֹכְלִין מַהֵר" וזה הלשון עיקר. זעט מען אז דער ענין פון עסן שנעל איז כדי די קינדער זאלן נישט איינשלאפן. (המו"ל)

פארוואס טוט מען אן א קיטל

די טעם איז ווייל די נאכט איז מען א בחינה פון די כהן גדול ווען ער איז אריין געגאנגען לפני ולפנים און ער האט אנגעטאן ווייסע בגדים דעריבער גייט מען א ווייסע קיטל. (לפי המהר"ל) אגב וואלט מען געקענט צושטעלן: אין ספר **בית ישראל השלם** (למוח"ז אדמו"ר ממאטערסדארף פ' צו דף ל"ב) שטייט אז ער האט געהערט פון א מאטערסדארפער איד וואס איז געפארן צום הייליגער בעלזא רב דער מהרי"ד זצוק"ל. און דער בעלזא רב האט געפרעגט דער איד צו דאס איז אמת אז אין מאטערסדארף פירט מען זיך אז ביי א ברית טוט זיך אן דער בעל ברית און דער מוהל און דער סנדק א קיטל? ענטפערט ער: אז יא! פרעגט אים דער בעלזא רב צו ער ווייסט דער טעם? זאגט ער ניין! האט אים דער בעלזא רב געזאגט: אז דער טעם איז ווייל די דריי זענען מקריב א קרבן און אזוי ווי משה רבינו האט מקריב געווען אין שבעת ימי המילואים בבגדי לבן דעריבער גייען די דריי א קיטל ווייל זיי זענען אין די בחינה פון מקריבי קרבן עכ"ד, דאס איז אפשר אויך דער ענין פון ליל הסדר. וואס דאס עס איז זכר לקרבן פסח און חגיגה, וואס איז עבודה, און יעדער איד איז אין די בחינה פון מקריבי קרבן, דעריבער טוט מען אן א קיטל –בגדי לבן– ליל הסדר. (שמח זבולון)

הָא לַחְמָא עַנְיָא דִּי אֲכָלוּ אַבְהָתָנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרָיִם. כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֹל, כָּל דִּצְרִיךְ יֵיתֵי וְיִפְסַח. הָשַׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הָשַׁתָּא עַבְדֵי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין

זאגן די הגדה מיט א קאך און א ברען

הָא לַחְמָא עַנְיָא: מען דארף זאגן די הגדה כאילו הוא עצמו יצא ממצרים, און מרגיש זיין ביי זיך דעם ענין פון ארויסגייין פון מצרים, אבער נאר ווען מען לעבט אין די הגדה און מען זאגט דאס מיט א געשמאק איז פאסיג וואס דער הייליגער אמרי חיים שרייבט אין פרשת צו: והא"ש ע"ל המזב"ח איז בגימט' סד"ר לחמא עני"א 474, אז די הייליגע סדר נאכט פון פסח תּוּקַד בּוֹ, זאל ברענען אין אים א קאך, לֹא תִכְבֶּה,און דאס נישט פארלעשן, ובִעֵר עָלֶי' עֵצִי"ם, און עֵצִי"ם איז בגימ' לַחְמָא עַנְיָא 210. ע"כ קען מען זאגן אז די לחמא עניא פון פסח באנאכט גיט דער מענטש די האלץ אריין צו לייגן אין זיין פייער אז ער זאל ברענען אין עבודת ה' א גאנץ יאר. (שמח זבולון תשע"ז)

הָא לַחְמָא עַנְיָא: שטייט אין מדרש, לחם זו תורה, דכתיב לחמו בלחמי (משלי ט'), קען מען מרמז זיין אז אסאך פון די עיקר נסים פון סיפור יציאת מצרים טרעפט מען אין תורה שבעל פה, און ה"א איז גימט' זעקס, וואס איז מרומז אויף די ששה סדרי משנה וואס דאס איז תורה שבעל פה, דעריבער הויבט אן די בעל הגדה מיט ה"א, און דאס קען זיין פשט ה"א לחמא, וואס איז די תורה שבעל פה, עניא, מלשון שעונין עליו, דארף מען ענטפערן און ארום רעדן די סיפור יציאת מצרים מיט דברי חז"ל, ממילא איז דא אסאך וואס צו דערציילן, און מען קען מקיים זיין די וכל המרבה לספר ה"ז משובח, און דאס אריינציען ביז אינדערפרי אזוי ווי די הייליגע תנאים האבן דאס געטאן. (שמח זבולון)

ענין פון לחמא עניא

דער ענין פון עסן מצה די נאכט פון פסח איז דורך די מצה טוט מען פארעכטן וואס מען איז געווען מגושם א גאנץ יאר און מצה איז א מיכלא דאסותא, א עסן וואס איז א רפואה פאר די נפש. און עס שטייט הא לחמא עניא, לחם עוני שעונין עליו דברים הרבה, און אזוי אויך שטייט אין פרקי אבות כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, און די דברים הרבה מיינט אז מען איז מתקן וואס מען האט פוגם געווען א גאנץ יאר. אויך איז די מצה פון פסח מבטל די תאוות האכילה פון קומענדיגן יאר. (ישמח ישראל)

גדולה צדקה

הָא לַחְמָא עַנְיָא, כָּל דִּכְפִין, שָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין: שטייט אין רבינו בחיי אז איינע פון די סיבות וואס כלל ישראל זענען געגאנגען קיין מצרים און דארטן ארבעטן, איז ווייל זיי האבן נישט מחזק געווען ארימעלייט מיט צדקה, און עס איז דא א מדרש אכביר וואס שרייבט, אז ווען די אידן זענען ארויס פון מצרים האבן זיי כורת ברית געווען צווישן זיך צו טאן חסד איינער מיט'ן אנדערן. ווייל זיי האבן מרגיש געווען אז צוליב דעם נישט טאן חסד זענען זיי געווען משועבד צו מצרים. זאגט די חיד"א אז דאס איז פשט: הָא לַחְמָא עַנְיָא דִּי אֲכָלוּ: פארוואס האט מען געגעסן לחם עוני אין מצרים, דאס איז געווען א עונש פארוואס מען האט נישט געגעבן לחם צו די עניים. דעריבער דאס צו מתקן זיין איז: כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֹל: טאן חסד איינער מיטן אנדערען, און עס שטייט גדולה צדקה שמקרבת את הגאולה. וועט שוין זיין: לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל מיט די גאולה שלימה בב"א. (שמחת הרגל להחיד"א)

פארוואס זאגט מען בלשון ארמי

הָא לַחְמָא עַנְיָא: שרייבט דער שבלי הלקט –א ראשון– פארוואס זאגט מען הָא לַחְמָא עַנְיָא בלשון ארמי? כדי די מזיקין זאלן נישט פארשטיין און מקלקל זיין די סעודה. לכאורה איז שווער אויף דעם ווייל די נאכט איז ליל שמורים איז דאך דא א שמירה אויך פון מזיקין? נאר עס איז א ליל שמורים זיי קענען נישט אנקומען אליין, אבער ווען מען רופט כָּל דִּכְפִין יֵיתֵי וְיֵיכֹל און מען לאדענט יעדן! דעמאלטס עפענט זיך די טיר אז די מזיקין זאלן קענען אריינקומען, וועגן דעם זאגט מען בלשון ארמי, כדי די מזיקין זאלן נישט פארשטיין אז מען לאדענט איין מענטשן וועלן זיי דעמאלטס נישט קומען. (ר' ראובן מלמד, תפלת חנה)

שייכות פסח צו תשעה באב

הָא לַחְמָא עַנְיָא: שטייט אין מדרש רבה גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֹנִי, שלא אכלו לחם עוני. קען מען דאס מסביר זיין אז דער חורבן בית המקדש איז געווען וועגן גַּסֵי הָרוּחַ. גאות, און לחם עוני איז מרומז אויף ענוה. דורך דעם וואס מען האט נישט בשפלות ביי זיך, זענען זיי געקומען צו גַּס הָרוּחַ און גורם געווען דעם חורבן בית, אבער אז אידן וועלן זיך האלטן בענוה וועט זיין די גאולה בבחינת לחם עניא, און די רמז, עני"א איז די ר"ת נ'חמו ע'מי י'אמר א'לקיכם. און עס שטייט צוויי מאל נחמו. און נחמ"ו נחמ"ו איז בגימ' "לחם עוני", דורך ענווה וועט זיין די נחמה און גאולה. (אור שמחה) קען מען צולייגן אז לויט דעם פשט איז דא א שטארקן שייכות פון ליל פסח צו תשעה באב, אויב אזוי איז גוט וואס חז"ל זענען מרמז א"ת ב"ש ג"ר: גייט ארויף אויף די טעג פון פסח, וועט אויספאלן אנדערע ימים טובים, א' פסח וועט אויספאלן ת'שעה באב, ב, דפסח וועט אויספאלן שבועות און ג' דפסח וועט אויספאלן ראש השנה וכו', יעצט פארשטייט מען די שייכות פסח פון לחם עוני צו נחמה פון תשעה באב. (שמח זבולון)

חַסַל איז אויך בלשון ארמי

הָא לַחְמָא עַנְיָא... חַסַל. הָא לַחְמָא עַנְיָא איז לשון ארמי, ווייל אין בבל האט מען גערעדט בלשון ארמי. עס שטייט אין הגדה פון מהרי"ל פון מנהגי מהר"ש – מגדולי הפוסקים– אז מען ענדיגט אויך די הגדה מיט חסל סידור פסח. וואס חסל איז אויך בלשון ארמי, און דער טעם איז: כדי די אורחים פון בבל זאלן פארשטיין חסל, דאס מיינט געענדיגט – אז דער סדר האט זיך שוין געענדיגט און מען קען שוין אהיים גיין עכ"ד, יעצט, אז די בני בבל האבן נישט פארשטאנען לשון הקודש, וואס האבן זיי געטאן די גאנצע סדר? מוז מען זאגן אז ווייל דער ענין פון סיפור יציאת מצרים איז צו מקיים זיין והגדת לבנך, און בנך איז א קינד וואס געוויינטלאך פארשטייט נישט קיין לשון הקודש, קומט אויס אז די מצוה איז צו דערציילען דעם סיפור בכל לשון כדי די קינדער און בני בית זאלן פארשטיין. דעריבער, פאר די קינדער פון בבל האט מען דערציילט דעם סיפור בלשון ארמי, אבער די הגדה האט דער בעל הבית געזאגט בלשון הקודש, און נאכן זאגן די הגדה בלשון הקודש און דעם סיפור בלשון ארמי, האבן די בני בבל געדארפט וויסן ווען איז די ענדע פון סדר, דעריבער זאגט מען חסל בלשון ארמי. (שמח זבולון)

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת, שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כּוּלוֹ מַצָּה. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין שְׁאָר יְרָקוֹת, הַלַּיְלָה הַזֶּה מָרוֹר. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מַטְבִּילִין אֲפִילוּ פַּעַם אֶחָת, הַלַּיְלָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסֻבִּין, הַלַּיְלָה הַזֶּה כֻּלָּנוּ מְסֻבִּין.

לָמָּה נִּשְׁתַּנָּה

מַה נִּשְׁתַּנָּה: לכאורה איז שווער פארוואס שטייט נישט לָמָּה נִּשְׁתַּנָּה? נאר מען וויל מרמז זיין וואס עס שטייט אין מגילת אסתר: בלילה ההוא נדדה שנת המלך, דער מלך איז נישט געשלאפען יענע נאכט וואס עז איז געווען די נאכט פון פסח, און עס האט זיך דעמאלטס אנגעפאנגען די מפלה פון המ"ן, דעריבער איז די ר"ת מ'ה נ'שתנה ה'לילה איז המ"ן: דאס מרמז זיין אין אנפאנג פון די הגדה די נאכט פון פסח, דעריבער זאגט מען נישט לָמָּה נִּשְׁתַּנָּה. (פנינים יקרים)

די לאנגע גלות

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת:שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה, הַלַּיְלָה הַזֶּה כּוּלוֹ מַצָּה. עס שטייט ביי משה רבינו ווען ער האט געזען צוויי מענטשן זיך ארום קריגן האט ער געזאגט אכן נודע הדבר, ווייל מחלוקת איז גורם גלות. עס איז דא א מענטש וואס ער וויל נישט די מחלוקת אבער וועגן כבוד אדער גאוה, אדער האט ער מורא אז זיין חבר וועט אים באזיגן, דעריבער שלאגט ער אים, "חמץ" איז מרומז אויף גאוה" ווייל די טבע פון חמץ איך זיך צו האלטן גרויס, –עס בלאזט אויף–, און מצה איז א לשון מצה ומריבה, –א לשון פון קריגערייי– און נאכט איז מרומז אויף גלות וואס דאס איז זייער טונקל אזוי נאכט. אויף דעם זאגט די בעל הגדה מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה וואס איז די נאכט אנדערש פון די אנדערע גליות וואס עס איז מער טונקעל? אויף דעם איז די תירוץ שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חָמֵץ וּמַצָּה עס איז דא צוויי שלעכטע מדות, גאוה און קריגערייי, אבער ביידע זענען איינס אנטקעגן דעם צווייטן, און א פאר מאל איז די גאוה דוחה די קריעגערייי און דורך דעם ווערט ווייניגער די מחלוקת, אבער הַלַּיְלָה הַזֶּה וואס דאס איז דעם גלות, איז כּוּלוֹ מַצָּה, וועגן דעם איז דא אסאך מחלוקת, און דאס איז סיבה פון די לאנגע גלות. (נודע ביהודה אין חי' הצל"ח)

הלילה הַזֶּה אדער הלילה הַזֹּאת

מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלַּיְלָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת. פרעגן אלע די קשיא, הַלַּיְלָה איז לשון נקיבה [ליל איז א לשון זכר] און הַזֶּה איז לשון זכר [זאת איז לשון נקיבה] וואלט געדארפט שטיין הַלַּיְלָה הַזֹּאת? נאר ביי די נאכט פון פסח שטייט לילה כיום יאיר, קומט אויס אז דער בחינה פון לילה איז געווען יום. איז דאס מיינט הַלַּיְלָה הזה וואס איז באמת יום. און דעריבער שטייט וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר. שטייט בַיּוֹם אבער דער מצוה פון וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ איז דאך באנאכט, ווען מצה ומרור מונחים לפניך, איז דאך די ראי' אז די נאכט פון פסח איז אנגערופן יום. און נאך א ראי': ווייל די גמ' מגילה שרייבט, אז מען טאר נישט זאגן הלל באנאכט און פונדעסטוועגן זאגט מען הלל פסח באנאכט! נאר דער תירוץ איז, אז פסח באנאכט איז יום (שפת אמת) אויף דעם זאגט דער אמרי אמת אז אין מס' שמחות פרעגט די ברייתא א קשיא עס שטייט ביום הכותי כל בכור. שטייט אויך ביום. אבער מכת בכורות איז דאך געווען באנאכט? אבער לויטן שפת אמת איז פארענטפערט, ווייל די נאכט איז געווען בחינת יום וועגן דעם שטייט ביום הַכּוֹתִי. (אמרי אמת)

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיָד חֲזָקָה וּבִזְרוֹעַ נְטוּיָה. וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם. וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים, כֻּלָּנוּ זְקֵנִים, כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרָיִם. וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

עבדים היו אבותינו

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם: דארף מען פארשטיין וואס מיינט "היינו" מיר זענען דען געווען קנעכט, מיר זענען נישט געווען קנעכט נאר אונזערע זיידעס זענן געווען קנעכט, האט געדארפט שטיין עֲבָדִים הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ? נאר אין עשרת הדברות שטייט: אָנֹכִי ה אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, און דעמאלטס זענען געווען אלע נשמות פון כלל ישראל, און צו אלע נשמות האט דער אויבערשטער געזאגט אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, קומט אויס אז אלע נשמות פון כלל ישראל זענען געווען משועבד צו פרעה אין מצרים, אנדערע זענען געווען משועבד מיטן גוף און אנדערע מיטן נשמה, דעריבער שטייט עֲבָדִים הָיִינוּ, מיר זענען אלע געווען קנעכט צו פרעה. (שפת אמת)

לעולם חסדו

וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: איז משמע ווען דער אויבערשטער וואלט אונז נישט ארויסגענומען פון מצרים נאר א אנדערע, וואלטן מיר נאך געווען משועבד צו פרעה. איז דאך שווער, אויב א אנדערע וואלט אונז ארויסגענומען פון מצרים וואלטן מיר שוין געווען אוועק פון פרעה און נישט משועבד צו אים? נאר עס שטייט אין תהלים (קל"ו ד) לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. טייטש דער הייליגע זוהר: ווען עס איז לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ, אז דער אויבערשטער אליין טוט די חסד מיטן מענטש, איז דאס לְעוֹלָם חַסְדּוֹ, בלייבט דאס אויף אייביג, אבער ווען א מלאך אדער א שליח טוט די חסד איז נישט מוכרח אז עס וועט זיין אויף א לאנגע צייט, איז דא די זעלבע זאך, ווען א מלאך אדער שליח וואלטן אונז ארויסגענומען פון מצרים, וואלט עס נאר געווען א צייט ווייליגע ישועה, און נאך דעם וואלטן מיר צוריק געווארן משועבד צו פרעה, דעריבער האט דער אויבערשטער אליין אונז געמוזט ארויס נעמען ווייל דעמאלטס איז דאס א ישועה אויף אייביג, כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ. (שפת אמת)

וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם: לכאורה איז שווער פארוואס שרייבט מען אז נאר דריי דורות וואלטן געווען משועבד צו פרעה, ווייל אויב דער אויבערשטער נעמט אונז נישט ארויס וואלטן מיר אויך געווען משועבד ביז היינט? נאר בפשטות קען מען זאגן אזוי ווי עס שטייט לֹא־יָמוּשׁוּ מִפִּיךָ וּמִפִּי זַרְעֲךָ וּמִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ אָמַר ה׳ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם: (ישעיה נט כא) עס איז דא פִּיךָ, מִפִּי זַרְעֲךָ, מִפִּי זֶרַע זַרְעֲךָ, און דאס איז מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם, אויף אייביג, דאס זעלבע מיינט אויך די בעל הגדה, אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ, דריי דורות איז שוין אזוי ווי עד עולם. (שמח זבולון)

וַאֲפִילוּ כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים, כֻּלָּנוּ זְקֵנִים, כֻּלָּנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה, מִצְוָה עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: די טעם פארוואס מען ברענגט די מעשה דא? איז וועגן צוויי זאכן. איינס די אלע תנאים זענען געווען חכמים ונבונים און פונדעסטוועגן האבן דערציילט דעם סיפור יציאת מצרים. וואס דאס איז די ראיה צו "כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים וכו׳ מַעֲשֶׂה". און נאך א ראיה אז וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, איז א ראיה צו וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. איך האב געהערט בשם דער בריסקער רב אז די פינף צדיקים האבן זיך שטארק מתעמק געווען אין די סיפור יציאת מצרים וועגן דעם האבן זיי נישט געשפירט אז עס איז שוין טאג געווארן. מען דערציילט פון אסאך חתנים אין ירושלים פאר 50 יאר, אז מען האט געדארפט זיי אפזוכן און אוועק נעמען פון די גמ׳ און גיין צו זייער חתונה, זיי זענען געלעגן אין עולם התורה, א אנדערע וועלט. (המו"ל)

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק, וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה: צו פארשטיין פארוואס האבן די תנאים דערציילט די סיפור פון יציאת מצרים די גאנצע נאכט – פון פסח ווי עס שטייט כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה–, –און אויך איז שווער אויב עס איז א חיוב פאר אלע דאס צו טאן, איז וואס איז דער חידוש אז די גדולי תנאים האבן געטאן א זאך וואס יעדע פשוטע איד איז דאס מחוייב?, המו"ל– נאר עס איז באוואוסט אז דער גלות מצרים האט געדארפט זיין 400 יאר אזוי ווי עס שטייט ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, נאר ווייל די שיעבוד איז געווען נאר אויף די טאג און נישט אויף די נאכט און די אידן האבן געארבעט בייטאג און ביינאכט, ממילא האבן די נעכט פון ארבעט משלים געווען צום מנין פון ד׳ מאות שנה און די אידן האבן געקענט ארויסגיין ביי 210 יאר, ממילא איז זייער גוט אז דער חיוב איז נאר צו דערציילן בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ. אבער די תנאים האבן געוואלט א זכר צו די ארבעט פון ביינאכט וואס דאס האט ארויסגעברענגט די אידן פריערט, דעריבער האבן זיי דערציילט די נסים פון כל אותו הלילה. (הגדה אגדת מרדכי –ב"ר יוזפא– הענא אב"ד האמבורג – אמ"ד תקכ"ד)

עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית: דארף מען פארשטיין וואו זענען געווען די תלמידים ביז יעצט אז זיי זענען געקומען צו זייער רבי"ס? דער הייליגער בית אהרן ענטפערט אז זיי האבן יעצט געקומען צו די דרגא פון זייער רבי"ס אין השגה. על פי פשט קען מען זאגן אז די הלכה איז (שו"ע סי׳ תע"ב) תלמיד בפני רבו אין צריך הסיבה, ממילא האבן די תלמידים געוואלט מקיים זיין די מצוה פון הסיבה, דעריבער האבן זיי געפירט אליין א סדר און נאכדעם געקומען צו זייער רבי"ס.
מען קען אויך זאגן עפ"י דער בית אהרן הנ"ל אז עס שטייט כֻּלָּנוּ חֲכָמִים, כֻּלָּנוּ נְבוֹנִים וכו׳ און דער חידוש איז אז אפילו די וואס ווייסן שוין אלעס זענען זיי מחוייב צו דערציילן סיפור יציאת מצרים, און זייער ידיעה איז דאך אסאך מער פון זייערע תלמידים, קומט אויס אז יעדער דארף דערציילן לויט זיין דרגה אין תורה, דעריבער האבן די תלמידים געפראוועט זייער סדר און דערציילט דעם סיפור לפי זייער ידיעה אין תורה און נאכדעם געקומען צו זייער רבי"ס און געזאגט הגיע זמן קריאת שמע. (שמח זבולון)

מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן: עס איז דא צוויי דיוקים אין די סדר פון די תנאים. איינס איז רבי עקיבא איז געווען גדול הדור איז פארוואס שטייט רבי אלעזר בן עזריה פאר רבי עקיבא? אויף דעם ענטפערט תוס׳ (כתובות קה:) אז ראב"ע האט געהאט צוויי מעלות זיין יחוס וואס איז געווען צען דורות פון עזרא און אויך איז ער געווען נשיא. א צווייטער דיוק ווייל רבי טרפון איז געווען דער רבי פון רבי עקיבא איז פארוואס שטייט רבי עקיבא פריערט? אנדערע ווילן זאגן אז מען טרעפט א פאר מאל אין ש"ס א תלמיד שטייט פאר זיין רבין.

וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה: שטייט אז די תנאים האבן דערציילט סיפור יציאת מצרים כל אותו הלילה, און דער בעל הגדה ברענגט לכאורה א ראי׳ פון דא אז וְכָל הַמַּרְבֶּה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, איז שווער וואס איז די ראי׳, אפשר האבן זיי געגעסן די סעודה א לאנגע צייט און עס האט געצויגן ביזן עלות השחר? נאר דארטן איז דאך געזעצן מיט זיי ר׳ אלעזר בן עזריה און ער האלט אז מען טאר נישט עסן די אפיקומן וואס איז זכר לפסח נאך חצות, ממילא וועגן כבודו וואלטן די אנדערע תנאים נישט געגעסן נאך חצות, איז על כרחך האבן זיי דערציילט סיפור יציאת מצרים די גאנצע נאכט און דעמאלט'ס זענען די תלמידים געקומען, איז טאקע גוט די ראי׳ פון דא. (חתם סופר)

עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית. שטעלט זיך די שאלה: פארוואס האבן די תלמידים נישט געפרעגט צו זיי האבן געליינט קריאת שמע של ערבית? און אויב וועט מען זאגן אז אויף קריאת שמע של ערבית זענען זיי געווען פטור ווייל עוסק במצוה פון סיפור יציאת מצרים זענען זיי פטור מן המצוה פון קריאת שמע של ערבית, אויב אזוי וואלטן זיי געווען פטור פון ק"ש של שחרית פון דעם טעם אויך! צווייטנ'ס וואס איז די סמיכות פון מעשה ברבי אליעזר מיט אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה? נאר די גמרא זאגט אז ק"ש של שחרית האט אין זיך צוויי זאכן. קבלת עול מלכות שמים און הזכרת יציאת מצרים, ביי די פרשה פון ויאמר, ממילא איז אפשר לקיים שניהם סיי יציאת מצרים און סיי קבלת עול מלכות שמים דעריבער זענען זיי געווען מחוייב אין ק"ש של שחרית. אבער ק"ש של ערבית וואס איז נאר דא קבלת עול מלכות שמים ווייל מען האט נאך דעמאלטס נישט געזאגט פרשת יציאת מצרים ביי ק"ש של ערבית, זענען די רבותינו געווען עוסק במצות סיפור יציאת מצרים, זענען זיי פטור פון ק"ש של ערבית. דעריבער איז גוט די סמיכות פון אמר רבי אלעזר בן עזריה, ווייל ביז דעמאלטס האט מען נישט געזאגט יציאת מצרים בלילות, עד שדרשה בן זומא, דעריבער האבן די תלמידים נאר געפרעגט, הגיע זמן ק"ש של שחרית.

(הגדה מחנה לוי ר' נחמיה רוזנפלד)

שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בִּבְנֵי בְרַק: וואס איז דער ענין פון דעם סיפור צו זיין אין בְּנֵי בְרַק נאר די גמ' (סנהדרין פ' חלק דף צו) שטייט אז בני בניו של הָמָן, זיינע אייניקלאך, למדו תורה בִּבְנֵי בְרַק, אויב אזוי וואס איז די שייכות פון המן צו די ענין פון סיפור יציאת מצרים? נאר עס שטייט אין די מגילה, אסתר האט געזאגט צו אחשורוש וְאִלּוּ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת נִמְכַּרְנוּ הֶחֱרַשְׁתִּי: (ז ד) אויב די גזירה פון הָמָן וואלט געווען אז די אידן זאלן זיין קנעכט וואלט איך געשוויגן, שטעלט זיך די קשיא און פאר אזא גזירה פון ווערן קנעכט צו המן וואלט אסתר געשוויגן און צוגעלאזט! איז וואס מיינט הֶחֱרַשְׁתִּי? נאר אסתר האט געוואוסט אז נאך יציאת מצרים איז בטל געווארן די גזירה פון צו זיין עבדים ביי כלל ישראל, און זיי וועלן מער נישט זיין א עבד צו די גויים, ממילא האט אסתר געזאגט אויף די גזירה פון עבדים, החרשתי, ווייל דאס וועט סיי ווי ווערן בטל אבער המן האט דאך געשריבן להשמיד ולהרוג ולאבדם און אויף אזא גזירה וועט מען מוזן שווער ארבטען צו מבטל מאכן! דעריבער זאגט די הגדה די מעשה איז געווען אין בני ברק כדי מרמז זיין אויף וואס המן האט גוזר געווען און וואס אסתר האט געזאגט וְאִלּוּ לַעֲבָדִים וְלִשְׁפָחוֹת, און עבדות איז בטל געווארן ביי יציאת מצרים, ממילא דאס איז אויך געווען פון די נסים און דאס איז דער קשר פון בני ברק צו סיפור יציאת מצרים.

(הגדה אגדת מרדכי –ב"ר יוזפא– הענא אב"ד האמבורג – אמ"ד תקכ"ד)

אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא: שֶׁנֶּאֱמַר, לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ יְמֵי חַיֶּיךָ הַיָּמִים, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלֵּילוֹת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה, כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ

אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה: דארף מען פארשטיין פארוואס דארף ראב"ע דערציילן הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה עס וואלט געקענט פשוט שטיין אָמַר אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: לֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא? נאר מען קומט צו פארענטפערן א קשיא ווייל ראב"ע איז דאך געווארן נשיא אנשטאט רבן גמליאל און עס איז געברענגט אין ירושלמי און אין רמב"ן עה"ת (בראשית מ"ט י) לֹא־יָסוּר שֵׁבֶט מִיהוּדָה.... עַד כִּי־יָבֹא שִׁילֹה וז"ל ועל דבר זה נענשו החשמונאים שמלכו בבית שני, אז מלכות בית חשמונאי האבן באקומען זייער עונש ווייל זיי זענען געווען כהנים און א כהן טאר נישט ווערן א מלך, אויב אזוי איז שווער ווייל ראב"ע איז געווען דער צענטן דור פון עזרא הסופר וואס איז געווען א כהן, איז ווי אזוי איז ער געווארן א נשיא וואס איז דומה למלך? נאר דער רבינו בחיי זאגט אז אין פסוק שטייט עַד כִּי־יָבֹא שִׁילֹה, אז נאר ביז שִׁילֹה איז דער איסור פון מלכות און שִׁילֹה איז בגימט' מש"ה, און ביי מש"ה שטייט וַיְהִי בִישֻׁרוּן מֶלֶךְ (דברים לג ה) אז משה איז א מלך, ממילא לויט שיטת רבינו בחיי אז משה האט געמעגט זיין מלך, קען מען זאגן אז ווען ראב"ע האט געזאגט הרי אני כבן שבעים שנה מיינט אז ער איז געווען אכצן יאר און אין כתבי אריז"ל שטייט אז ער איז געווען כב"ן א גילגול פון שמואל וואס האט געלעבט 52 יאר כמנין ב"ן. אויב אזוי איז זייער שיין די כב"ן שבעים שנה וואס ראב"ע וויל דא זאגן אז ער איז א גילגול פון שמואל און עס שטייט מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנָיו וּשְׁמוּאֵל בְּקֹרְאֵי שְׁמוֹ: (תהלים צט ו) ממילא איז שמואל איז שקול כנגד משה און אהרן ממילא האט שמואל געמעגט זיין א מלך דעריבער איז ראב"ע וואס איז געווען דעם גילגול פון שמואל און ער איז דאס מרמז אין הֲרֵי אֲנִי כְּבֶן שִׁבְעִים שָׁנָה, צו פארענטפערן ווי אזוי האט ער געמעגט ווערן נשיא וואס איז אזוי ווי א מלך.

(הגדה אגדת מרדכי –ב"ר יוזפא– הענא אב"ד האמבורג – אמ"ד תקכ"ד)

וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא: פרעגן אלע אויב די חכמים קריגן אויף בן זומא פארוואס זאגן מיר סיפור יציאת מצרים בלילות? ענטפערט דער הגדה מעשי ה', ר"א אשכנזי, אז די חכמים זענען מודה אז מען דארף אויך זאגן דער סיפור יציאת מצרים בלילות, נאר די חכמים האלטן אז ווען משיח וועט קומען וועט מען אויך זיין חייב און לויט ראב"ע און בן זומא וועט מען זיין פטור. (עיין גמ' ברכות יב:)

וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמֵר יְצִיאַת מִצְרַיִם בַּלֵּילוֹת עַד שֶׁדְּרָשָׁהּ בֶּן זוֹמָא: עס איז משמע אז ראב"ע האט אויך געהאט דעם דרשה ווייל אויב נישט וואס מיינט ולא זכיתי שתאמר! אויב ער האט נישט קיין ראי' צודעם איז וועגן וואס זאל מען דארפן זאגן באנאכט? איז דאך קלאר אז ראב"ע האט געהאט דעם דרשה פון בן זומא אז מען דארף זאגן באנאכט, אויב אזוי איז שווער פארוואס ווען בן זומא האט געזאגט דעם דרשה האט מען פון אים דאס יא אנגענומען? נאר מען טרעפט אין גמרא אסאך מאל (שבת כ"א, חולין ז. און נאך) אז א תנא האט געזאגט א דין ולא קבליה מני', מען האט דאס נישט מקבל געווען, און א אנדערע האט געזאגט דעם זעלבן דין און פון אים האט מען דאס יא מקבל געווען. ווייל צו יעדן דין און ענין איז דא א צייט פון הימל, די זעלבער זאך געווען דא ביי די דרשה פון ראב"ע. מען קען אויך זאגן א אנדערע כוונה: אז ראב"ע האט געהאט דעם זעלבע דרשה פון בן זומא אבער ער האט דאס נישט מפרסם געווען וועגן זיין עניוות, אבער וויבאלד דעם דרשה האט ראב"ע אראפגעברענגט אויף דעם וועלט, האט בן זומא דאס משיג געווען און דאס געזאגט און דאס געדרשענט ברבים און מען האט דאס אנגענומען. אזוי ווי עס איז באוואוסט דעם מעשה פון הגאון

ר׳ עקיבא איגר וואס האט זיך געפלאגט אויף א שווערע סוגיא ביז ער האט דאס פארשטאנען, און אויף צו מארגן זעהט ער ווי א בעל הבית לערנט די סוגיא אן א מוטשעניש, און האט געהאט חלישת הדעת. האט מען אים מגלה געווען פון הימל, אז ווייל ער האט אראפגעברענגט דעם פשט צו דער וועלט דורך זיין יגיעה, האט שוין דער בעל הבית דאס געקענט גרינג פארשטיין, און דער גאון איז געווארן בארוהיגט. און די זעלבע איז דא געווען דא ביי ראב״ע און בן זומא. (שמח זבולון)

כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ לְהָבִיא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ: שטעלט זיך א קשיא אז מיר האבן א כלל אז די ווארט כל איז לְרַבּוֹת, עפעס מרבה זיין, אויב אזוי וואלט געפאסט צו שרייבן לְרַבּוֹת לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ? נאר דער הייליגע תפארת שלמה טייטשט אז די גאנצע לעבן זאלסטו הארעווען צו ברענגן משיח. לויט דעם קען מען זאגן די כוונה אז כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ, מען וועט דורך דעם דערציילן די סיפור יציאת מצרים, ברענגן משיח. (הגדה זבחי אי״ש) און דער הייליגע בית אהרן שרייבט אויך: מיט יעדן מצוה און גוטע מעשה וואס א מענטש טוט, בויט ער נאך א ציגל פאר דעם בית המקדש השלישי. ממילא גרייט ער אן ביאת המשיח. קען מען אויך זאגן כל איז לְרַבּוֹת, מערן אין תורה און מעשים טובים, וועט מען ברענגן משיח. (שמח זבולון תשע״ז)

בָּרוּךְ הַמָּקוֹם, בָּרוּךְ הוּא. בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, די ר״ת איז שב״ת, צו מרמז זיין אז שבת האט מען געגעבן די תורה. און ווייל אידן ווערן אנגערופן בנים למקום, מעג זיי זיך באנוצן מיטן שבת וואס דאס איז די שטעקן פון קעניג, משא״כ א בֶּן נֹחַ שֶׁשָּׁבַת איז חייב מיתה, אויב אזוי איז נישטא די טענה וואס די מלאכים האבן געטענה׳ט אז מְדִינָא דְבַר מֶצְרָא, ״תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם״ (תהלים ח ב), דארף מען זיי געבן די תורה! וועגן דעם האט מען אונז געגעבן די תורה אין שבת צו ווייזן אז אידן זענען בנים וואס קענען נוצן דעם שבת די שרביט המלך, און ביי בנים איז נישטא דעם דין פון בַר מֶצְרָא, דעריבער קומט זיי די תורה (הגדה ילקוט שמעוני)

בָּרוּךְ שֶׁנָּתַן תּוֹרָה: די הגדה טעמי המלך ברענגט פון רבי ר׳ יהונתן אייבשיץ זצ״ל צו מקשר זיין דעם מאמר מיט די רייד פון ימי חייך הימים. לויט די צוויי תירוצים פארוואס האבן די אידן נאר געארבעט 210 יאר ווען זיי האבן געדארפט ארבעטן 400 יאר? איין תירוץ איז: אז די אידן האבן אויך געארבעט באנאכט, האבן די לילות משלים געווען דעם שיעבוד. נאך א תירוץ: אז די מלאכים האבן געקומען העלפן די אידן און מיט דעם האבן זיי משלים געווען די 400 יאר. די נפקא מינה פון די תירוצים: אויב די אידן האבן אויך געארבעט באנאכט איז מען מחוייב צו דערציילן סיפור פון יציאת מצרים באנאכט, אבער לויט דעם תירוץ אז די מלאכים האבן משלים געווען, האט מען בכלל נישט געארבעט באנאכט דארף מען נישט דערציילן סיפור פון יציאת מצרים באנאכט נאר בייטאג. עס שטייט אין גמרא שבת אז משה רבינו האט געטענה׳ט אנקעגן די מלאכי השרת וואס האבן געזאגט ״תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם״ האט משה געזאגט כלום ירדתם למצרים, אבער אויב זיי זענען אראפגעגאנגען העלפן די אידן אין מצרים אויב אזוי איז אפגעפרעגט געווארן די טענה פון משה רבינו, און מען דארף געבן די תורה צו די מלאכים, לויט דעם איז זייער גוט וחכ״א כל ימי חייך להביא לימות המשיח, וואס איז מוכח פון דעם, אז עס איז נישטא קיין חיוב דערציילן סיפור פון יציאת מצרים באנאכט נאר בייטאג מוז זיין אז די מלאכים האבן משלים געווען, וואלטן זיי געדארפט באקומען די תורה, אויב אזוי ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה, ווייל ער האט דאס געקענט געבן פאר די מלאכים, און אונז דאס געגעבן. (הגדה ילקוט שמעוני)

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל – אַתְּ פְּתַח לוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר, בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם.

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל: דער חסיד הר׳ דוד צבי שלמה וועבער ז״ל האט געהערט בשם הרה״ק ר׳ אברהם יעקב מסאדיגורא: וְשֶׁאֵינוֹ, דער וואס האלט זיך אז ער איז גארנישט, יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, ער קען בעטן, אַתְּ פְּתַח לוֹ, עפן אויף פאר אים די שערי שמים. (שיח זקנים ח״ד דף ז׳)

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל – אַתְּ פְּתַח לוֹ, עס איז באוואוסט פון הייליגן אריז״ל די גרויסע לעכטיגקייט און השפעות וואס דער אויבערשטער גיט אין די ליל הסדר. אבער אויב א מענטש ווייסט נישט ווי אזוי צו בעטן ווייל מען דארף זיין א כלי צו מקבל זיין די השפעות איז די תירוץ א–ת די אותיות התורה פון א ביז ת דורך לימוד התורה און הכנה ווי די גמ׳ זאגט שלשים יום קודם החג וועט מען א כלי צו מקבל זיין. (שמח זבולון)

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: וואס איז די דאפלטע לשון לאמר, נאכדעם וואס ער האט געזאגט וְהִגַּדְתָּ? נאר אויב ער וואלט נאר געזאגט וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ וואלט איך געזאגט אז די גאנצע הגדה איז נאר אויב ער האט א זון, אבער אויב נישט איז ער פטור וועגן דעם כפל הלשון, ״לֵאמֹר״ אז אפילו אויב איינער האט נישט קיין קינדער אדער ער איז אליין, איז דא דער חיוב וְהִגַּדְתָּ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר.

ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו: וואס איז די לשון ״ועכשיו״ עס וואלט געקענט שטיין וקרבנו הקב״ה לעבודתו, נאר מען קען דאס מרמז זיין אויפן דרך פון דער מענטש ביי עבודת השי״ת, אז אפילו א מענטש איז משועבד צום יצר הרע, און מיינט אז ער איז שוין פארפאלן, זאל מען וויסן אז ניין! מיט איין מינוט קען מען זיך נעמען צו דינען דעם רבש״ע, און דער אויבערשטער וואס ווארט פאר יעדן איד וועט דעם מענטש גלייך מקרב זיין צו זיך. דאס מיינט ועכשיו, יעצט: די מינוט, ווען מען נעמט זיך צו די עבודה. וועט זיין, קרבנו המקום לעבודתו. (בית אברהם סלאנים) מען וואלט געקענט צולייגן צו דעם אז איז באוואוסט פון ספרים די גרויסע הארות און ליכטיגקייט וואס דער אויבערשטער שיינט אריין אין די נאכט פון פסח און די זעלבער הארה פון דעמאלט׳ס טוט זיך יעצט אויך אזוי, און מיט אזעלכע ליכטיגקייט ביי א איד איז אוודאי אז מען ווערט דערהויבן און נענטער צו די רבש״ע, איז גוט די ווארט ועכשיו: יעצט ביי די נאכט, פון די אלע הארות און ליכטיגקייט, איז אוודאי קרבנו המקום לעבדתו, מען איז געווארן נענטער צו אים. (שמח זבולון)

יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּיּוֹם הַהוּא, אִי בַּיּוֹם הַהוּא יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם, תַּלְמוּד לוֹמַר בַּעֲבוּר זֶה. בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ.

וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ– יָכוֹל מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ: פארוואס וואלט איך געמיינט אז מען דארף אנהויבן פון ר״ח? אויך איז שווער פארוואס שטייט וְהִגַּדְתָּ און נישט וְסִפַּרְתָּ? נאר עס איז דא א חילוק פון הגדה און סיפור. א סיפור מיינט דערציילן א זאך אזוי ווי עס איז געשען און דער מספר זוכט נישט אז דער שומע זאל דאס מקבל זיין

אדער נישט, משא"כ הגדה איז א לשון פון ציען עס זאל זיין א געשמאק אז דער שומע זאל וועלן זיך צו הערן, נאך א חילוק: סיפור איז א מעשה פון אמאל און הגדה איז וואס טוט זיך יעצט. דעריבער ווייל מען דארף זאגן סיפור יציאת מצרים מיט א אויפן פון הגדה און מאכן אינטערעסאנט וואלט מען געמיינט אז מען דארף זיין אנהויפן פון ר"ח אדער כאטש פון ערב פסח, קמ"ל בַּעֲבוּר זֶה לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁיֵּשׁ מַצָּה וּמָרוֹר מֻנָּחִים לְפָנֶיךָ. (דרשות מהר"ם שיק ח"ב)

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בָּרוּךְ הוּא. שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֵּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמָה שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בִּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם, יָדֹעַ תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם, וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל

בָּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְטָחָתוֹ: לכאורה וואס איז דער לשון שומר? עס וואלט געדארפט שטיין ברוך שקיים הבטחתו, נאר מען זאגט וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי, אויף "וְגַם" דארשענט חז"ל, צו מרבה זיין אויף די אנדערע גלות'ן וואס וועלן קומען, וועט אויך זיין "דָּן אָנֹכִי" איז דאס איז דער לשון שׁוֹמֵר, אז ער היט די הבטחה, נישט נאר ביי גלות מצרים, נאר אויך ביי די אנדערע גלות'ן, אז עס וועט זיין דָּן אָנֹכִי. (חלקת בנימין)

שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חִשַּׁב אֶת הַקֵּץ לַעֲשׂוֹת: די אידן האבן געדארפט זיין אין מצרים 400 יאר און זענען געווען 210 יאר, דעם חילוק פון 210 ביז 400 איז 190, וואס באטרעפט ק"ץ, דאס מיינט, שהקב"ה חשב דער אויבערשטער האט גערעכענט ק"ץ 190, לעשות, כאילו די אידן האבן געארבעט נאך 190 יאר, צוזאמען מיט די 210 וואס זיי האבן געארבעט איז גערעכנט ווי זיי האבן געארבעט 400 יאר. (מפרשים)

וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל: לכאורה ווי אזוי האט דער אויבערשטער געקענט געבן די צען מכות פאר די מצריים און די אידן זאלן באקומען די ביזת מצרים, מען פאסקנ'ט אין אדם מת ומשלם, מען באצאלט נישט אויב מען באקומט מיתה? אבער דאס איז נאר שייך ביי מיתה וואס א מענטש גיט, אבער מיתה וואס קומט פון אויבערשטן איז דער דין, אדם מת ומשלם, אזוי שטייט אין מס' כתובות. דאס זאגט די פסוק וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן "אָנֹכִי" וויבאלד דער אויבערשטער אליין איז מעניש, וועגן דעם קען זיין יצאו בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל, ווייל ביי דיני שמים איז דער דין פון אדם מת ומשלם. (פרשת דרכים לבעל משנה למלך)

וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָּן אָנֹכִי: שטייט ועבדום ד' מאות שנה וואס איז די מנין ת', און אות ת' איז א דל'ת מיט א נו"ן וואס איז די ווארט "דן" אנכי, די פיר הונדערט יאר פון שיעבוד וועט קומען אויף די גוים אויך. (אור שמחה)

וְאַחֲרֵי כֵן יֵצְאוּ בִּרְכֻשׁ גָּדוֹל: שטייט אין מסכת ברכות אז כדי דער צדיק אברהם זאל נישט זאגן אז ועבדום וענו אותם האסטו מקיים געווען און ואחרי כן יצאו ברכוש גדול האסטו נישט מקיים געווען! דעריבער מוז זיין ואחרי כן יצאו ברכוש גדול, דארף מען פארשטיין אז נאר וועגן אברהם אבינו דארף דער אויבערשטער מקיים זיין הבטחה! נאר רכוש גדול ביי א ארימאן איז א אפי' א קליין רכוש פאר אים א רכוש גדול, משא"כ פאר אן עושר איז רכוש גדול גרעסער פון וואס ער האט, און דאס מיינט א גאר גרויסע פארמעגן, און עס איז באוואוסט אז אברהם אבינו איז געווען א גרויסע עושר דעריבער אז מען דארף געבן די אידן רכוש גדול דארף דאס זיין לפי מדריגת אברהם אבינו, דעריבער האט דער אויבערשטער דאס תולה געווען אין אברהם אבינו כדי צו געבן די אידן א רכוש גדול ווי עס דארף צו זיין. (שמח זבולון)

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם.

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ: עס איז דא כ"ב אותיות התורה, דוד המלך ע"ה זאגט (תהלים קיט צב) לוּלֵי תוֹרָתְךָ שַׁעֲשֻׁעָי, אָז אָבַדְתִּי בְעָנְיִי, אן תורה וואלט ער פארלוירן געווארן. והי"א איז בגימט' 22 מרומז אוף די תורה הק' אז נאר דורך לימוד תורה דאס האט אונז געהאלטן אלע יארן, און אויך שטייט (ירמיה לג כה) כֹּה אָמַר ה' אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שָׂמְתִּי: זאגט רבי אלעזר (נדרים דף לב.) גדולה תורה, שאילמלא תורה לא נתקיימו שמים וארץ, אן די תורה איז נישטא די וועלט חלילה. (שמח זבולון תשע"ז)

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. וואס מיינט והיא? נאר עס שטייט אין זוהר הק' אז דער שווערע שיעבוד אין מצרים איז געווען א טובה פאר כלל ישראל, ווייל דורך דעם וואס זיי זענען געווען פארנומען מיטן ארבעט האבן זיי זיך נישט געמישט מיט די מצריים ע"כ. דאס מיינט והיא, די שווערע שיעבוד פון מצרים האט אונז געהאלטן און זיך נישט געלערנט פון די גוים. און דאס וואס מיר זענען משועבד אין גלות האלט אונז אלע דורות אין גלות אז מען זאל זיך נישט אפלערנען פון די גוים. (שפת אמת)

דאס האט אונז געהאלטן

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ: דארף מען פארשטיין אז עס שטייט וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ אז דאס האט אונז געהאלטן אין אלע דורות, איז ווי קען זיין דער המשך שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד עָמַד עָלֵינוּ, ווייל אסאך זענען אויפגעשטאנען קעגן אונז איז די סיבה אז מיר וואלטן געדארפט פאלן אין זייערע הענט? נאר מען קען זאגן אז אחד איז מרומז אויף אחדות, דאס מיינט אויב די פעלקער וואס זענען געקומען אויף אונז וואלטן געווען באחדות וואלט געווען א בראך, אבער ווייל "שלא אחד" זיי זענען נישט באחדות, וְהִיא דאס האט אונז געהאלטן. (אמרי נועם דזיקוב)

דער קשר והיא שעמדה מיט פריערט

וְהִיא שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ: מען קען מסביר זיין דער והיא לויט וואס דער הייליגער חיד"א טייטשט הוֹדוּ לַיהֹוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ: תהלים (קל"ו א) על פי הפסוק אין תהלים (פע"ו יא) כִּי־חֲמַת אָדָם תּוֹדֶךָּ שְׁאֵרִית חֵמֹת תַּחְגֹּר: אויב א מענטש דאנקט דער אויבערשטער אויף א נס וואס עס איז געשען מיט אים וועט אים דער אויבערשטער טאן נאך נסים מיט אים. דאס מיינט חֲמַת אָדָם תּוֹדֶךָּ, ווענסט דאנקן אויפן נס, וועט זיין שְׁאֵרִית חֵמֹת תַּחְגֹּר: נאך נסים. דאס מיינט הוֹדוּ לַיהֹוָה כִּי־טוֹב ווענסט דאנקן ה' פארן גוטס וועט זיין כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ אייביג טאן פאר דיר חסדים און ישועות עכ"ד החיד"א. יעצט מיר זאגן ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא און מיר דאנקן ה' פאר די גוטס, ממילא והיא דאס לויבן ה' איז

שעמדה לאבותינו ולנו, אין אלע דורות. (בני ר׳ יוסף הלוי קליטניק נ״י)

וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם. לכאורה וואס איז די לשון מִיָּדָם? עס האט געקענט שטיין והקב״ה מצילנו. נאר די פשט איז, אז מען זעט אז דוקא די ישועה פאר כלל ישראל איז ארויס געשפראצט דורך די הענט פון די שונאים. משה רבינו האט זיך געהאדעוועט אין די הויז פון פרעה, און דערנאך האט ער אויסגעלייזט די אידן. המן הרשע האט געגעבן די עצה פאר אחשורוש צו הארגענ׳ן ושתי און דערנאך איז אסתר געווארן מלכה, און דורך דעם איז געווען א ישועה פאר כלל ישראל. איז דאס מיינט מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם: די ישועות מאכט דער אויבערשטער זאל גיין דוקא דורך די הענט – מִיָּדָם – פון די שונאים. (גבול בנימין)

צֵא וּלְמַד מַה בִּקֵּשׁ לָבָן הָאֲרַמִּי לַעֲשׂוֹת לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. שֶׁפַּרְעֹה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל שֶׁנֶּאֱמַר: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי דארף מען פארשטיין דעם ענין לָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל, און וואס איז דער ראי׳ פון אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי? נאר מען קען זאגן אז דער איינציגסטער זאך וואס האלט כלל ישראל אין אלע דורות אין אלע פארשידינע מצבים, איז די מסורה, וואס מיר האבן פון אונזערע עלטערן ביז מתן תורה, אבער די משכילים זאגן, אונזערע עלטערן זענען געווען אַלט מָאדִיש און היינט איז א נייע וועלט, און אזוי זענען זיי אינגאנצן אוועק געריסן פון אידישקייט, זעהט מען די וויכטיגקייט פון מסורה. קען אויך זיין פשט דא: וְלָבָן בִּקֵּשׁ לַעֲקוֹר אֶת הַכֹּל: ווי אזוי וואלט ער דאס געטאן, שטייט אין פסוק: אֲרַמִּי אֹבֵד אָבִי ער האט געוואלט מאכן פארגעסן די מסורה פון טאט׳ן, און זאגן היינט איז א נייער וועלט. (שמח זבולון)

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה, וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי יְיָ.

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, וְלֹא עַל יְדֵי שָׁלִיחַ, וואס איז די שינוי לשונות מלאך, שרף און שליח? נאר עס שטייט אין זוהר הק׳ פ׳ שמות עס זענען דא מלאכים וואס זייער שליחות איז פאר דין און רחמים, און עס איז דא מלאכים וואס זייער תפקיד איז נאר דין און עס איז דא מלאכים וואס זייער תפקיד איז נאר רחמים אויף לטובה, דער חילוק איז אז דער נאמען מלאך איז פאר דין און רחמים אזוי ווי עס שטייט (במדבר כ טו) וַיִּשְׁלַח מַלְאָךְ וַיֹּצִאֵנוּ מִמִּצְרָיִם. און אויך פארקערט ביי סדום (בראשית יט א) שטייט וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֹמָה, וואס איז געווען לדין צו איבערקערן סדום, דאס איז א מלאך. דער שרף איז א מלאך וואס אזוי ווי עס מיינט פארברענען, צו שטראפן און דין, און דער מלאך וואס הייסט שליח ער איז אויף צו טאן גוטס ווייל שליח של אדם כמותו און דער ביי דעם אויבערשטן טאיז אלעס לטובה ממילא איז זיין מלאך שליח אויך לטובה הייסט דער מלאך א שליח. דאס זאגט די בעל הגדה, ביים ארויסנעמען די אידן פון מצרים וואלט מען געקענט שיקן א מלאך וואס דא איז געווען א שלעכט פאר מצרים און גוט פאר די אידן פון דעסטוועגן וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ. נאכדעם שטייט וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וואס דאס איז דין וואלט איך געקענט שיקן א שרף פונדעסטוועגן שטייט וְהִכֵּיתִי וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, און נאכדעם שטייט וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, וואס דאס איז א טובה פאר כלל ישראל צו מכניע זיין די געטשקעס פון מצרים פון דעסטוועגן אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים. אֲנִי יְיָ, איך שיק נישט קיין שליח נאר אלעס וועל איך אליין טאן. (הגדה ריח דודאים מייזליש)

וַיּוֹצִאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ: שטייט פון די הייליגער אריז״ל, אז דער טעם פארוואס דער אויבערשטער האט אליין געמוזט ארויס נעמען די אידן פון מצרים און נישט דורך א מלאך, ווייל די טומאת מצרים איז געווען אזוי גרויס און שטארק וואלט אפילו א מלאך זיך געקענט שטרויכעלן אין די טומאה ע״כ דברי האריז״ל. מען קען אויך זאגן נאך א טעם פארוואס דער אויבערשטער האט נישט געקענט שיקן א מלאך ווייל מיר ווייסן אז א מלאך קען נישט טאן צוויי שליחות, און מיר ווייסן אז די מכות פון מִצְרַיִם איז געווען א בחינה פון נגוף ורפוא: דאס מיינט שְׁטְרָאף פאר מִצְרַיִם און רפואה פאר די אידן, איז דעריבער האט מען נישט געקענט שיקן א מלאך. ווייל ער קען נישט טאן צוויי שליחות. (הרה״ק ר׳ משה מקאזניץ)

וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה – אֲנִי וְלֹא מַלְאָךְ: [די מעשה פון הקב״ה איז לכל הדורות אבער דורך א שליח שליח איז דאס מוגבל לפי השליח] פארוואס איז געווען די גאולה דורך די אויבערשטער און נישט דורך א שליח? נאר א מעשה וואס איז געמאכט דורך א שליח איז די מעלה נאר ווי חשוב די שליח איז, אויב אזוי אויך די גאולה, וואלט געקענט קומען דורך משה רבינו ווייל ער איז זייער חשוב! אבער דורך א שליח וואלט נאר געקענט אויפטאן פאר יענע צייט און פלאץ, אבער די מעשים פון אויבערשטן איז אויף נצחיות, ווייל דער אויבערשטער איז מחיה די גאנצע בריאה און ער איז למעלה מן הזמן. דאס זאגט די הגדה ״וְאִלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרָיִם, הֲרֵי אָנוּ וּבָנֵינוּ וּבְנֵי בָנֵינוּ מְשֻׁעְבָּדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה בְּמִצְרָיִם״ ווען נישט וואס דער אויבערשטער וואלט אונז אליין ארויסגענומען נאר אונז אויס געלייזט דורך א שליח וואלטן מיר נאך געווען משועבד צו פרעה אזוי די מהר״ל שרייבט, ווייל די גאולה פון א שליח וואלט געווען נאר פאר דעמאלטס און נישט אויף אייביג. דאס זאגט דער פסוק (שמות כ׳ ב׳) ״אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים״ אזוי ווי דער אויבערשטער לעבט אויף אייביג אזוי איז די יציאה אויך אויף אייביג. דאס זאגט דער פסוק (תהלים קלו ד) ״לְעֹשֵׂה נִפְלָאוֹת גְּדֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ.״ ווייל דאס וואס דער אויבערשטער טוט אליין דאס האט א קיום, לעולם חסדו. (הבינגו תורתך) דער זעלבע בחינה האבן מיר געברענגט פריערט פון הייליגן שפת אמת. אויף עֲבָדִים הָיִינוּ לְפַרְעֹה.

רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: מִנַּיִן אַתָּה אוֹמֵר שֶׁלָּקוּ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת? בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר? וַיֹּאמְרוּ הַחַרְטֻמִּים אֶל פַּרְעֹה: אֶצְבַּע אֱלֹקִים הִוא

וואס איז דער ענין פון אֶצְבַּע? נאר מיר טרעפן אז נאר ביי פיר מכות איז פרעה נתפעל געווארן פון זיי און געבעטן משה ער זאל מתפלל זיין זיי זאלן אוועקגיין פון אים, נאר ווייל זיין תשובה איז נישט געווען א תשובה שלימה איז נישט געבליבן ביי אים די תשובה: ביי צפרדע, ערוב, ברד, ארבה. און די ר״ת פון זיי איז אצב״ע, און דאס מיינט אֶצְבַּע די פיר מכות, אֱלֹקִים הִוא, האט דער אויבערשטער אים געגעבן ער זאל תשובה טאן מיטן אמת אבער ער האט נישט דעריבער האט ער באקומען זיין מפלה. (הגדה ריח דודאים מייזליש)

חֲסַל סִדּוּר פֶּסַח כְּהִלְכָתוֹ, כְּכָל מִשְׁפָּטוֹ וְחֻקָּתוֹ. כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסַדֵּר אוֹתוֹ כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ.

חֲסַל סִדּוּר פֶּסַח וז״ל הבית אהרן מקארלין: למה אנו אומרים על הסדר של פסח חֲסַל ואין אנו אומרים חֲסַל על כל מצות אחרות, כי הנה

שמעתי מא"א אדמו"ר זצ"ל - הרה"ק ר' אשר מסטאלין זיע"א- שמטעם זה נקרא סיפור הגדה סדר, כי זהו סֵדֶר על כל השנה. כי כל המצות תלוים ביצ"מ. ובקבלת התורה נאמר ג"כ אשר הוצאתיך מארץ מצרים כי אז היה גלוי אלקותו יתברך וזהו סדר בכל העלמות.

פלפולי דאגדתא

די וועלט פרעגט פארוואס שטייט נישט דערמאנט משה רבינו אין די הגדה? בפשטות וואלט מען געזאגט אז עס שטייט יא: " ויאמינו בה' ובמשה עבדו" אבער דאס איז נישט קיין תירוץ ווייל דער עיקר שטייט "את הי"ד הגדולה" צו ווייזן דעם חילוק פון יַ"ד און אֶצְבַע, דעריבער ענדיגט מען די פסוק. אין די אלטע הגדות שטייט דאס נישט. די גדולי עולם האבן אלע געהאט שווער דעם קשיא און געענטפערט תירוצים, דער אור החיים אין ראשון לציון, דער ווילנא גאון און אזוי ווייטער ביז גדולי זמנינו. די כלי חמדה האט אן אריכות און צום סוף זאגט ער: ווי באלד עס שטייט ויוציאנו ה' אלקינו לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף כי אם הקב"ה בעצמו, וועגן דעם שטייט נישט אז משה רבינו האט אונז ארויס גענומען אפילו ער איז די עיקר שליח אבער דער גואל איז געווען הקב"ה בעצמו, הר' אלכסנדר קנאפפלער שליט"א האט מיר געענטפערט ווייל עס איז דא א דעה אז משה רבינו האט געשריבן די נוסח פון הגדה און פון זיין גרויסע עניוות האט ער נישט געשריבן די הגדה אזוי ווי דער חפץ חיים און נאך. עס איז דא א רמז אין די גמרא (סוטה דף יג:) וימת שם משה ספרא רבה דישראל איז די ר"ת סד"ר.

א שטארקער קשיא אין די רמב"ם הלכות חמץ ומצה (פרק ז' הלכה ב) וואס שרייבט וז"ל: מצוה להודיע לבנים ואפילו לא שאלו שנאמר והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם היה קטן או טיפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב"ה ויוציאנו לחירות ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע לנו במצרים ונסים **שנעשו לנו ע"י משה רבינו** הכל לפי דעתו של בן עכ"ל. לכאורה דארף מען פארשטיין ווייל די נסים האט דער אויבערשטער דאס געמאכט און נישט משה רבינו וצ"ע?

ברכה עַל סיפור יציאת מצרים

די ראשונים פרעגן פארוואס האט מען נישט מתקן געווען א ברכה די נאכט פון פסח על סיפור יציאת מצרים? דער הייליגער רא"ש איז מעורר אז לויט דער תנא וואס האלט אז חרוסת בליל הסדר איז א מצוה דאורייתא, פארוואס מאכט מען נישט א ברכה אויף די חרוסת? און ענטפערט, די כלל פון עיקר און א טפל אז מען מאכט א ברכה אויף די עיקר און פטר'ט דער טפל, און די עיקר איז די מרור און אויף דעם מאכט מען א ברכה על אכילת מרור. דער הייליגער חת"ם סופר ברענגט יֵשׁ מְתַרְצִין אז די ברכה פון סיפור יציאת מצרים איז שוין נכלל אין ברכת אֲשֶׁר גְאָלָנוּ, אויף דעם פרעגט ער, פארוואס ביי אלע מצוות מאכט מען די ברכה עוֹבֵר לְעֲשִׂיָתָן, פאר מען טוט די מצוה, אויב אזוי פארוואס ווארט מען דא ביז אֲשֶׁר גְאָלָנוּ וואס איז סוף פון סיפור יציאת מצרים? און ער ענטפערט לויט די גמ' ערבי פסחים (דף קט"ז ע"ב) מתחיל בִגְנוּת ומסיים בשבח, עבדים היינו, און חייב אדם לראות עצמו כאלו הוא הי' עע"ז ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו, ממילא אזוי ווי ביי א גר, ווען ער טובלט זיך מאכט ער די ברכה נאכן טבילה, ווייל פאר דעם קען ער נישט זאגן וְצִוָנוּ, דאס זעלבע איז ביי סיפור יציאת מצרים, ווערן מיר נאר אויסגעלייזט שפעטער, דעריבער איז מען יוצא מיט די ברכה אֲשֶׁר גְאָלָנוּ עכ"ד החת"ם סופר. אנדערע ווילן ענטפערן ווייל עס איז נישטא א שיעור אויף וויפיל סיפור, און אויף אזאך וואס איז נישטא א שיעור מאכט מען נישט א ברכה, אויף דעם איז שווער אז ביי תרומה איז אויך נישטא א שיעור, ווייל חִטָה אַחַת פוטרת את כל הכרי, און מען מאכט יא א ברכה! למעשה איז דא דריי מצוות חנוכה, פורים און פסח, וואס זענען ביי זיי אינטרעסאנטע חילוקים: ביי חנוכה האט מען נישט קובע געווען מען זאל דערציילן די נסים אבער עס איז דא א ברכה שעשה נסים. ביי פורים איז דא סיי דער חיוב פון סיפור הנס מיט קריאת המגילה און סיי די ברכה שעשה נסים. און ביי פסח איז דא די חיוב מדאורייתא לספר סיפור יציאת מצרים, אבער א באזונדערע ברכה אויפן נס איז נישטא. (שמח זבולון)

ביאור בדברי הראשונים בענין מגביהין הקערה

עס איז דא א מחלוקת הראשונים צו "הא לחמא עניא" איז א חלק פון די הגדה: דער מחזור ויטרי שרייבט, אז ווייל מען האט גערעדט אין בבל בלשון ארמית דעריבער זאגט מען הא לחמא עניא בלשון ארמית כדי די קינדער זאלן נאך דעם פרעגן מה נשתנה. די ריטב"א שרייבט, אז דער אנהייב פון הגדה איז עבדים היינו. אבער דער כל בו און ארחות חיים שרייבן אז הא לחמא איז א חלק פון די הגדה ווייל דורך דעם לאזט מען וויסן פאר די קינדער פארוואס מען צוטיילט די מצה אויף צוויי חלקים ווייל אזוי טוט דער ארימאן.

הגבהת הקערה או עקירת הקערה

שטייט אין די הגדה מגביהין הקערה, דער מקור פון דעם איז נישט אין די גמרא נאר אין די ראשונים. און אין דעם איז דא א מחלוקת אויב מגביהין הקערה, צו מען דארף אראפנעמען פון די קערה די זרוע און ביצה, ווען מען הויבט אויף די קערה, א טייל זאגן אז מען דארף זיי אראפנעמען כדי עס זאל נישט אויסזען אזוי ווי מען הויבט אויף קדשים בחוץ, אבער דער רשב"ם (פסחים ד"ף קט"ו ע"ב) ד"ה ואין, זאגט: אז וויבאלד דעם ענין פון אויפהויבן די קערה איז כדי די קינדער זאלן דערקענען א שינוי און פרעגן, איז נישטא דעם חשש פון מגביה קדשים בחוץ, און מען דארף נישט אראפנעמען די תבשילין. אבער די רשב"ם פירט אויס אז ער האלט אז מגביהין הקערה מיינט עקירת הקערה אראפנעמען די קערה פון טיש, און מען לייגט דאס אין א זייט כדי די קינדער זאלן פרעגן פארוואס נעמט מען אראפ די קערה. און די מקור פון דעם איז די גמרא (דף קט"ו) למה עוקרין את השולחן אמרי דבי רב ינאי כדי שיכירו תינוקת וישאלו. אבער קומט דער ראבי"ה און קריגט זיך אויף דער רשב"ם און זאגט אז דער גאנצע ענין פון מגביהין הקערה איז אזוי ווי ביי הגבהת הכוס, ווען מען זאגט, לפיכך אנחנו, וואס דאס איז א ענין פון שמחה, אזוי אויך איז מגביהין הקערה ביי הא לחמא אויך א ענין פון שמחה, ומהאי טעמא דארף מען נישט אראפנעמען די שני תבשילין, און ער פירט אויס, אז ווען מען זאגט לשנה הבאה בני חורין, דעמאלט'ס מאכט מען עקירת הקערה. קומט אויס אז עס זענען דא דריי שיטות אין די ראשונים: א] מען הויבט אויף די קערה, און אין דעם א מחלוקת צו מען דארף אראפנעמען די שני תבשילין. ב] מגביהין הקערה מיינט עקירת הקערה מן השולחן ביי הא לחמא. רשב"ם ג] מען טוט ביידע: ביי הא לחמא מאכט מען מגביהין און ביי לשנה הבאה בני חורין, מאכט מען עקירת הקערה. ראבי"ה. (ע"י המו"ל)

מדור העובדות לפסח

געוואלט מאכן א חומרא און נישט געלונגען

דער הייליגער דגל מחנה אפרים האט געהערט אז עס איז דא א חומרא ביי חמץ אז עס ווערט נישט בטל במשהו אפילו אין קאלטע וואסער, האט ער מחליט געווען אז ער וועט איינזאמלען שניי און דאס ארײנלייגן אין א גרוסער פאס און אזוי וועט ער האבן מהודר'דיגע וואסער אן קיין שאלות פון חמץ, און ער פריידט זיך זייער ווען ער גרייט אן פאר פסח

די וואסער, אבער צו זיין וואונדער איז פונקט געווען א בייגעל אין די שניי וואס ער האט צוזאם געקליבן און האט געמוזט אויסגיסן די גאנצע וואסער און געמוזט נוצן די געהעריגע וואסער פון קוואל. האט ער נאכדעם געזאגט אז דאס איז געווען א קפידה פון זיידן דער בעש"ט הק' וואס האט נישט געהאט דעם חומרא.

- תיקון המדות -

קימחא דפיסחא מיט פקחות

אין ווילנא האט געוואוינט א איד א גאר גרויסע ארימאן וואס האט נישט געהאט עסן אויף יו"ט פסח און אפילו אויף א סדר, איז ער געקומען פסח אין שול און גייט צו צום רב דער גאון ר' חיים עוזר גראדזענסקי זצ"ל און זאגט פארן רב פארן ארימאן איז נישטא גארנישט קיין עסן פאר אים און די משפחה און ער שעמט זיך אויך צו גיין מיט זיין משפחה צו אנדערע, ר' חיים עוזר איז געווען א פיקח עצום מאכט אזוי ווי דער איד פרעגט אים א שאלה און ר' חיים עוזר שרייט אוים אוי ווי אלעם איז טריפה און וואס וועסטו עסן ביים סדר? די מענטשן פון שול זענען שנעל צו געגאנגען צום רב און יעדער האט געזאגט זיי וועלן צושטעלן אלעם פארן איד, און אזוי האט ער געהאט בדרך כבוד קימחא דפיסחא.

(הגש"פ שדה צופים)

מען טאר נישט פארשעמען א איד

אין שטוב פון הרה"ק ר' שלמק'ע פון זוויהעל זצוק"ל האט זיך געדרייט אלע סארט אורחים, און אלע האבן געטאן וואס זיי ווילן און דער רבי האט קיינמאל נישט געהאט א שלעכט ווארט צו קיינעם נאר אדרבא מיט געשפילט מיט יעדענ'ס משוגעת. פסח איז געווען זייער אסאך חומרות ביים רבינ'ס טיש אז מען האט נישט געלייגט ברעקלאך פון מצה אויפן טיש נאר דאס געגעבן אין א טאש. עס האט זיך געזעצט א אורח וואס האט געגעסן מאשין מצה און דאס ארויף געלייגט אויפן טיש און געקוועטשט די ברעקלאך אז עס האט געפלויגן איבער דעם גאנצע טיש. ווען דער רבינ'ס זון ר' גדליה משה זצוק"ל האט שטילערהייט געזאגט פארן טאטן אז יעצט איז פסח און מען דארף מעורר זיין דער איד זאל אכטונג געבן אויף זיינע מצות! האט ר' שלמק'ע געזאגט וואס ווילסטו פון אים, לאז אים אפ, מען טאר נישט פארשעמען א איד, אפילו אז מיר האבן שטארקע חומרות!

דער הייליגער בית אהרן האט באוואונדערט די סדר פון זיין חסיד

דער הייליגער בית אהרן מקארלין זצוק"ל שרייבט אז א משהו חמץ איז נאר א דרבנן אבער א משהו כעס איז א איסור דאורייתא. מען דערציילט אז אין קארלין איז געווען א קארלינער חסיד, ר' בערטשע, א תמימות'דיגער איד, און א עובד ה'. פון זיין הנהגה ביים סדר נאכט איז דא אסאך וואס זיך אפצולערנען:

זיין ווייב איז נישט געווען קיין גרויסע באלעבאסטע, און ער אליין האט פאר פסח געטאהן כמעט די גאנצע ארבעט פון פסח'דיג מאכן. ערב פסח פאר'ן גיין אין שול האט ער אליין אנגעגרייט די סדר טיש מיט שיינע כלים און אויך די מַצּוֹת און וויין, ווי אין שולחן ערוך שטייט, אז ווען מען קומט אהיים פון שוהל זאל מען גלייך קענען קידוש מאכן.

אבער בשעת ער איז געווען אין שוהל איז זיין ווייב אריבערגעגאנגען דעם פסח טיש צו איר מזל האט זי זיך אנגעטשפעט אינעם טישטאך און זי האט נישט באמערקט ווי זי שלעפט אראפ אלעם פון טיש, די מצות, די וויין, די ליכט און די כוסות, און אפאר טעלערם האבן זיך צובראכן און זי האט ממש געמאכט א חורבן. און ווי עס פירט זיך ביי אסאך מענטשן, אנשטאט זיך אליין באשולדיגן פארוואס זי האט נישט אכטונג געגעבן, איז זי גאר געווארן אויפגערעגט אויף איר מאן כאילו ער איז שולדיג וואס זי האט געטאן, און זי האט באשלאסן אז זי הויבט גארנישט אויף פון די ערד און אלעם איבערגעלאזט ווי עס שטייט און גייט און זי האט זיך אריין געלייגט אין בעט שלאפן.

ווען ר' בערטשע איז אהיימגעקומען פון שוהל און געזען אז ס'איז חושך פינסטער האט ער נישט געוואוסט וואס גייט דא פאר! ווען ער האט באטראכט דעם מצב האט ער שוין פארשטאנען וואס דא איז געשען, און געפרעגט זיין ווייב זייער רוהיג וואס דא איז געשעהן? האט זי איהם נישט געענטפערט, נאר געבלאזן אויף איהם מיט כעס.

א גאר דערהויבענער חסיד איז ער געווען, און נישט געמאכט א עסק פון דעם און ער נעמט זיך אנגעצינדן די ליכט היתכן ס'איז דאך יום טוב, און ערשט דאן האט ער געזען די גאנצע מהפכה. ער האט גלייך געכאפט וואס דא גייט פאר! אז דער טישטאך איז נישט סתם אראפגעפאלן פון זיך אליין נאר פארקערט פון די נאכלעזיגקייט פון זיין ווייב איז דאס געשען! אבער מען דארף איר גיין בארוהיגן! האט ער איר אנגעהויבן איבערצובעטן מיט גוט הארציגע ווערטער אבער זי האט זיך נישט געלאזט: זי האט אים געפלאצט מיט א כעס און געשריגן אויף אים קולות, אבער ער האט זיך נישט געלאזט און ער האט איר ווייטער בארוהיגט מיט שיינע ווערטער אז עס גארנישט פאסירט אז ער וועט אלעם אויפהייבן און אפווישן, און ביז א פאר מינוט וועט ער אלעם צוריק לייגן אויפ'ן פלאץ און מען וועט קענען אנהויבן דעם סדר. זי האט זיך בארוהיגט, און ער האט אלעם אויפגעהויבן מיט א שטארקן רוהיגקייט, און דערנאך האבן זיי געפראווועט צוזאמען א דערהויבענעם סדר מיט גרוים שמחה. אויף צו מארגנ'ס האט דער הייליגער בית אהרן געזאגט אין בית המדרש מיט גרוים התפעלות: "אונז האבן אויך אפגעראכטן א שיינעם סדר אבער צום סדר פון ר' בערטשע קומט עס נישט צו!"

וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל - אַתְּ פְּתַח לוֹ, עס איז געקומען א חסיד צום הייליגן תפארת שלמה פון ראדאמסק זצוק"ל און געבעטן ער דארף געלט פאר זיינע געשעפטן, זאגט אים דער רבי ער זאל גיין בארגן און באצאלן, זאגט דער חסיד קיינער וויל אים נישט בארגן! אויב אזוי זאגט דער צדיק ביזטו יעצט א שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאוֹל, דו קענסט שוין נישט בארגן -שואל א לשון פון בארגן- קיין געלט, איז אַתְּ פְּתַח לוֹ, דארסטו מתפלל זיין און דער אויבערשטער וועט דיר עפענען זיין אוצר דיר צו שיקן.

געטייטשט ביים סדר - לְכַלוֹתֵינוּ - צו בעטן פאר אונז

ביים סדר פון הייליגן ר' אהרן מקארלין זיע"א דער בית אהרן האט זיך דער רבי צו שמייכלט אין מיטן סדר, צום וואונדער פון אלע חסידים, האט זיין זון הרה"ק ר' אשר דער יונגער רבי זיע"א געפרעגט דער סיבה פון דעם, האט ער געזאגט אז ער האט געזען ווי יענער דארף'ס איד טייטש וְהִיא שֶׁעָמְדָה: איז ר' אשר, דער יונגער רבי, געגאנגען דארט און געפרעגט דעם איד ווי אזוי האסטו געטייטש וְהִיא שֶׁעָמְדָה? און דער איד איז געווארן דערשראקן, ווייל ווער ווייסט וואס ער האט דא אָפּעטאן! זאגט אים דער רבי: שרעק זיך נישט, און דער איד זאגט אז ער האט געטייטשט וְהִיא: מיינט מען די צדיקים, שֶׁעָמְדָה לַאֲבוֹתֵינוּ

וְלָנוּ. זיי האבן אונז און אונזערע עלטערן געהאלפן, שֶׁלֹּא אֶחָד בִּלְבָד - עמד עלינו - נישט נאר איין צדיק האט אונז אונטערגעהאלטן - לְכַלּוֹתֵנוּ - צו בעטן פאר אונז, [פון דעם לשון ויחל משה], אֶלָּא שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, די צדיקים בעטן פאר אונז אין אלע דורות. פרעגט אים ר'אשר און ווי אזוי האסטו געטייטש וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם? בלייבט דער איד שטיין, און זאגט איך האב נישט געטראכט פון דעם! האט אויסגעפיהרט דער יונגער רבי אז דער טייטש איז וְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם. אז דער אויבעשטער זאל אונז העלפן אז מען זאל נישט דארפן אנקומען צו די צדיקים. נאר אויף גוטע זאכן.

דער פארלוירענעם בעכער קומט צוריק ביים סדר

דודי הרב הגאון ר' משה שמואל טויסיג זצ"ל ראש ישיבת מאטטערסדארף האט דערציילט עס איז אמאל געווען א מעשה וואס ער האט אליין געהערט פון זיין רבי'ן, הגאון הצדיק ר' יוסף צבי דושינסקיא זצ"ל וואס האט פאסירט ביים אברבנאל. וואס ער האט געהאט א זעלטענע שיינער כוס, א בעכער וואס ער האט דאס גענוצט נאר ביים סדר. איינמאל האט דער קעניג פון ספרד באזוכט דעם אברבנאל און זיין הויז, און ער האט דערזען דעם כוס און ער האט געזאגט פאר די אברבנאל, איך בעט דיר שענק מיר דעם כוס ווייל עס געפעלט מיר זייער! עס איז אזוי שיין, אין מיין לעבן נישט געזען אזא בעכער! האט זיך דער אברבנאל נישט געוואוסט וואס צו טאן, און האט אויפגעהויבן זיינע הענט מיט תפלה און געזאגט: רבונו של עולם, נעם צו פון מיר דעם כוס אז עס זאל נישט חלילה אריינפאלן אין די הענט פון א גוי! איז געשען א נס און די כוס איז נעלם געווארן, דער קעניג זוכט און טרעפט עס נישט און אזוי מיט טרויערקייט איז ער אוועק פון הויז פון אברבנאל. דער אברבנאל איז געווען פרייליך אבער ווען עס איז געווארן נענטער צו פסח האט ער געהאט עגמת נפש פון בעכער און דער אויבערשטער האט נישט געוואלט שטערן די שמחת יו"ט פון אברבנאל און צו גרויס וואונדער ווען דער אברבנאל איז אריין געקומען צום סדר פסח ביי נאכט זעט ער די כוס איז צוריק געקומען אויפן טיש! (ספר בית ישראל השלם למוה"ז אדמו"ר ממאטטערסדארף עמ' ר"ט)

קמחא דפסחא איז כולו מצה

איינמאל איז געווען א מחלוקת אין שטאט חוסט וואס וועגן דעם האט מען זיך צוריק געהאלטן פון געבן מעות חטים אויף פסח. ביים שבת הגדול דרשה האט הרב ר' יוסף צבי דושניסקי זצ"ל דער רב פון שטאט, זיך אנגערופן בדרך צחות! פאר פסח מאכט יעדער איינער הכנות פאר יום טוב און מען קויפט זיך איין וואס מען דארף, ווען עס קומט אריין יום טוב זאגט מען "הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא כל דכפין ייתי ויכול", און נאכדעם זאגט מען מה נשתנה - שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה הלילה הזה כולו מצה, האט ער געזאגט אז דאס איז גוט אויב מען גיט קמחא דפסחא, אבער אויב מען גיט נישט קמחא דפסחא, איז מען נישט מקיים דעם "הא לחמא עניא", איז דאס אינגאנצען חמץ פון איין זייט. דעמאלטס האט יעדער איינער פארגענומען אז מען וועט געבן געלט פאר פסח (ארז בלבנון)

בליל הסדר יכולים לשמוע שדופקים לסליחות

הרה"ק ר' אשר הגדול מסטאלין זיע"א האט געזאגט אז ווער עס איז א בר דעת ווען ער זיצט ביים סדר פון פסח קען ער הערן ווי מען קלאפט שוין אין טיר צו זאגן סליחות, ווען זיין אייניקל הרה"ק ר' אשר מסטאלין האט דאס דערציילט האט ער מסיים געווען אז דאס איז די טעם פאר וואס נאך פסח ליינט מען פרשת אחרי מות וועגן תשובה.

נישט אלעם וואס מען זעט מוז מען אויסרופן

איינמאהל בשעת ר' וועלוול ז"ל "דער לייב מענטש" - וואס איז געווען פון די בני בית פון הרה"ק דער בית אהרן מקארלין זיע"א - איז געזעצן ביים סדר האט ער איינגעדרימלט ביים עסן - פארשטייט זיך אז ער האט משיג געווען הויכע זאכן ביים דרימלען - און דארט איז געזעצן זיינע א ברודער ר' אהרן, האט זיך דער רבי אנגערופן: "נישט אלעם וואס מען זעט מוז מען אויסרופן, מיר ווייסן, און מיר זאגן נישט, ומנסתרות נקני.

דער הייליגע חוזה ווערט פרייליך

ביים הייליגן חוזה מלובלין האט זיך א מאל געמאכט אז נאכ'ן זאגן חסל סידור פסח און לשנה הבאה בירושלים, מיט גרויס דביקות און דערהויבענקייט, איז ער געווארן זייער טרויערדיג און דאס האט געשאפט אויך א טרויערקייט ביי די חסידים. און די חסידים האבן נישט געוואוסט ווי אזוי צו פרייליך מאכן דעם רבי'ן איז געווען דארטן א איד מרדכי רקובר וואס פלעגט פרייליך מאכן דער עולם, און ער האט זיך אנגערופן רבי: דו ביזט מעכב די גאולה פרעגט אים דער רבי פארוואס? זאגט מרדכי יעדן מוצאי יום כיפור זאגסטו לשנה הבאה בירושלים און דער אויבערשטער נעמט אן דיין תפלה און דורך דעם שטופט ער אפ משיח ביז א יאר, און בויעט נישט די בית המקדש, אבער ביז א יאר וועט ער יא קומען, יעצט פסח אז דער רבי האט געזאגט לשנה הבאה בירושלים וועט מען ווייטער הערן זיינע תפלות און אפשטופען דאס בויען ביז איבער א יאר, און אזוי וועט איז שטענדיג אנגיין ! און די רבי האט דאס דערהערט און זיך צושמייכלט און געווארן פרייליך, און אזוי זענן די חסידים אויך געווארן פרייליך און די טיש האט זיך ווייטער געפירט מיט א גרויס דערהויבענקייט און א שמחה עילאה.

רבי ר' ברוכ'ל ווערט פרייליך און זאגט צו גן עדן

ביים הייליגן ר' ברוכ'ל ממעזיבוז איז געווען א ענליכע מעשה איז געווען: ווען ער פלעגט קומען צו א מצב פון דביקות און מען האט מורא געהאט אז ער זאל נישט אריינגיין אין א טרויער האט מען געברענגט דעם באוואוסטע הערשל'ע אוסטראפאלע און האט אים פרייליך געמאכט מיט א גלייך ווערטעל איינמאל ווען דער רבי איז געווארן פרייליך דורך הערש'ל האט זיך דער רבי אנגערופען הערש'ל איך זאג דיר צו אז דו וועסט נישט גיין אין גיהנום און אלע טויערען פון גן עדן וועלן זיין אפן פאר דיר אבער זאלסט וויסן אז דאס איז נישט פון מיין ברכה וואס איך בין אן אייניקל פון הייליגן בעל שם טוב נאר ווייל דו וועסט קומען פאר בית דין של מעלה און די מלאך רע וועט וועלקומען זאגן שלעכטס אויף דיר וועסטו אלעמאל האבן א גוט ווארט דאס צו אים צו פארענטפערן און דו וועסט ווערן זכאי. ווייל עס וועט זיין מלאך רע יענה אמן. זעהט הערש'ל אז די רבי איז פרייליך געווארן און ער זעט אז ער קען צוריק ענטפערן דער רבי און וועט נישט האבן קיין קפידא אויף אים. און זאגט! רבי: איך האב נישט מורא פון שלעכטע מלאכים ווייל איך קען זיי טאקע ענטפערן מיט א גלייך ווערטעל אבער וואס וועל

איך א עצה געבן צו די מלאכים וואס קענען נישט הערן און זענען טויב פאר זיי האב איך מורא! זאגט אים די ר' רבי ברוך: הערש'ל! האסט מיר מנצח געווען. איך זאג דיר צו אז אין זכות פון מיר משמח זיין וועסטו נישט גיין אין גיהנום און די טויערן פון גן עדן וועלן זיין אפען פאר דיר.

מען דארף זיין בשמחה יו"ט מדאורייתא

איינע פון די חסידים פון הרה"ק ר' יצחק מנישכיז זצוק"ל איז געקומען קיין נישכיז און ערב פסח פארן גיין באקן די מצות זעט דער רבי ווי זיין חסיד איז טרויעריג, פרעגט אים ר' יצחק פארוואס איז ער טרויעריג? האט דער חסיד געענטפערט: ער האט געארבעט זייער שווער אויף צו היטן זיין מעל פון חמץ כדי ער זאל דאס נוצן פאר זיין ערב פסח מצות און די מעל איז געווארן חמץ'דיג און יעצט וועט ער נישט האבן קיין מעל פאר מצות שמורה און מוזן נעמען נאר פשוטה מצות! האט אים דער רבי מחזק געווען און געזאגט מצה שמורה איז נאר א דרבנן, אבער ושמחת בחגיך איז א דאורייתא, בעסער עסן מצה פשוטה מיט שמחה און אזוי מקיים זיין די מצוה דאורייתא פון שמחת החג.

דער צדיק האט געפריידט מיטן שיינע קיה אין פסח

הרה"ק ר' משה ליב מסאסוב זצוק"ל איז געווען א ארימאן און זייער געוואלט האבן מהודרדיגע מעל פאר זיינע מצות, און האט אפגעשפארט א פרוטה און א פרוטה כדי צו קויפן די טייערע מעל, איין יאר פאר פסח גייט ר' משה לייב מיט א שמחה צו קויפן זיין מעל ווען אינמיטן וועג זעט ער א איד וואס וויינט זייער שטארק, פרעגט אים ר' משה ליב פארוואס וויינט ער? האט ער געזאגט אז זיין גאנצע פרנסה איז פון זיין קיה און היינט איז דאס געשטארבן און מיין ווייב און קינדער וועלן נישט האבן פון וואס צו קויפן עסן! האט ר' משה לייב אים געגעבן זיין געלט וואס ער האט אפגעשפארט און איבערגעלאזט גענוג אויף צו קויפן פשוטע מעל! און אנגערופן זאלן זיך אנדערע פרייען מיט זייערע שמורה מצה און איך וועל זיך פרייען מיט מיין שיינע קיה זיע"א

די עניוות פון נודע ביהודה

דער הייליגער גאון ר' יחזקאל לאנדא זצ"ל האט זיך געפירט אז נאך שפוך חמתך האט ער ארויס פון שטוב און געגאנגען באילו ער באגלייט איינעם. איין מאל האט אים א תלמיד געזאגט בתמימות אז דער גאון האט גילוי אליהו ווייל ער באגלייט אליהו נאך שפוך חמתך! ווען דער גאון האט דאס געהערט האט ער מיט עניוות געזאגט ער באגלייט ווייל ער האט אמונה אין דברי חז"ל אז אליהו הנביא קומט דעמאלטס צום סדר און טרינקט פון בעכער, און נישט א ראיה אז ער זעט אים.

די נשמה איז געקומען זוכן א תיקון נאך קריאת המגילה

דער סיפור איז א סגולה צו דערציילן פסח נאכן צווייטן סדר: עס האט זיך געמאכט אין די צווייטע נאכט פסח האט א יונגערמאן אפגעראכטן זיין סדר און דערציילט סיפורי יציאת מצרים פאר די משפחה און נאכדעם געזאגט שיר השירים מיט געלאסנקייט, עס איז שוין שפעט און נארמאל וואלט דער יונגערמאן שוין געווען שטארק מִיד און וואלט שוין איינגעשלאפן אבער יענע נאכט האט ער זיך נישט געפילט מִיד און דעריבער איז ער זיך נישט געגאנגען לייגן, אבער וואס טוט מען יעצט? איז אים איינגעפאלן אז די סעודה פון אסתר המלכה איז דאך געווען דעם צווייטן טאג פסח ממילא איז דאך יעצט אין די צייט דא הארות פון דעם נס פון פורים איז ער געגאנגען נעמען א מגילת אסתר און נעמט דאס לייענען מיט א זיסקייט און ער האט א מורא'דיגן געשמאק און לייענט די מגילה און יעצט שפירט ער א מידקייט.

ער ווארט ביז ער וועט ענדיגן די מגילה און גיין זיך לייגן ווען א נשמה שטייט פאר אים און זאגט זי איז געקומען פון עולם העליון און זי דארף א תיקון! פרעגט איר דער יונגערמאן וואס פאר א שייכות האסטו מיט מיר אז דו קומסט פונקט יעצט? און בכלל וואס האסטו געזינדיגט אז דו דארפסט א תיקון? האט די נשמה געענטפערט אז זי איז שוין דורך אלעם וואס מען האט אויף איר גוזר געווען אין בי"ד של מעלה, אבער עס זענען דא נשמות וואס פונדעסטוועגן לאזט מען זיי נישט אריין אין גן עדן נאר מיט א באזונדערן זכות. איז וואס טוהען די אלע נשמות? זיי ווארטן אויף פורים וואס דעמאלטס איז דער טויער פון גן עדן אפען און די נשמות לאזט מען אריין.

יעצט עס זענען דא טויזנטער אזעלכע נשמות וואס ווארטן אריינגיין אין גן עדן, דעריבער שוין עטליכע חדשים פאר פורים שטייען ביים טויער פון גן עדן און ווארטן אויף פורים ווען די טויערן ווערן אפען כדי צו אריינגיין, און ווייל עס זענען דא אסאך לאזט מען אריין די וואס זענען געווען ערשט. און די וואס זענען נישט אריין דעם יאר מוזן זיי ווארטן אויף די קומענדיגן יאר און ווארטן אויף זייער רייע. און דאס קען געדויערן יארן צו ווארטן. דעם יאר פורים האב איך געהאפט אז מיין צייט איז שוין געקומען אריינצוגיין אבער ווען מיין צייט איז אנגעקומען האט זיך פונקט פארמאכט דער טויער פון גן עדן און דער ממונה האט מיר בארוהיגט אז דעם קומענדיגן יאר וועל איך שוין קענען אריינגיין פורים אין גן עדן.

זאגט די נשמה אז די יסורין זענען גרויס פאר איר האט זי מחליט געווען זי בלייבט ביים טויער ביז דעם קומענדיגן פורים און זיין די ערשטע ווען דער טויער וועט זיך עפענען. און אזוי ווי איך האב געהערט דיין לייענען די מגילה היינט באנאכט האב איך געקלאפט אויפן טויער אז מען זאל מיר אריינלאזן ווייל מען לייענט שוין די מגילה, ווען דער שומר האט געעפענט דעם טויער און געזאגט אז עס אמת אז מען האט געליינט די מגילה אבער עס איז נאך נישט פורים. האט די נשמה נישט געוואלט אנעמען די טענה פון דעם שומר און עס האט זיך געטומלט אין הימל ביז אונזער מחלוקת איז אנגעקומען צום בי"ד של מעלה. א מלאך האט אונז גערופן צום בי"ד, דער שומר האט געזאגט אז נאר פורים עפענט ער די טויערן און נאכדעם האב איך געזאגט אז אַזַא מגילה לייענען קען ארייננלאזן א נשמה אפילו עס איז נאך נישט פורים!

דער בי"ד של מעלה האבן דַן געווען אין דעם ענין און האבן געזאגט אז דער שומר איז באמת גערעכט, ווייל עס איז פארט נישט פורים, אבער אויב איך וועל אראפגיין צו דער איד וואס האט געליינט די מגילה און ער וועט פסק'נען אז איך זאל אריינגיין אין גן עדן וועט מען מיר ארייינלאזן! דאס האט די נשמה דערציילט פארן יונגערמאן, וואס האט רחמנות געהאט אויף די נשמה און געפסקענט אז זי זאל גיין אין גן עדן, און זי איז טאקע אריין. [יעצט פארשטייט מען פארוואס דער יונגערמאן האט נישט געקענט איינשלאפן כדי די צובראכענע נשמה זאל באקומען איר תיקון.] דער הייליגער חקל יצחק ספינקא פלעגט דערציילן די מעשה פסח באנאכט און די זקני חסידים האבן געזאגט אז דער יונגערמאן איז געווען דער אמרי יוסף.

אין ספר ליקוטים יקרים ווערט געברענגט די זעלבע מעשה מיט א נשמה

וואס האט געמיינט אז עס איז שוין פורים און איז געקומען צום צדיק דעם הייליגן צדיק ר' נחום מטשערנאביל דער מאור עינים זיע"א. נאר דארטן שטייט אז די מעשה איז נישט געווען פסח באנאכט נאר א פשוטע נאכט וואס דער צדיק האט נישט געקענט איינשלאפן האט ער דערמאנט דער משנה אין אבות (פ"ג מ"ד) רַבִּי חֲנִינָא בֶּן חֲכִינַאי אוֹמֵר, הַנֵּעוֹר בַּלַּיְלָה וְהַמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ יְחִידִי וְהַמְפַנֶּה לִבּוֹ לְבַטָּלָה, הֲרֵי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. אז מען איז אויף באנאכט און מען לערנט נישט איז ח"ו חייב... איז דער צדיק געגאנגען צום ספרים שאפע און פונקט האט ער אנגעטראפן א גמ' מגילה און געלערנט געשמאק ווען ער זעהט א נשמה פון עולם העליון, וואס האט דערציילט אז ווען זי האט געהערט דעם צדיק לערנען מס' מגילה האט זי געמיינט אז עס איז פורים און דער צדיק האט איר געגעבן געדעכט אריינצוגיין אין גן עדן זיע"א

סדר ימי פסח אין קארלין

בשנת תרצ"ב בחוה"מ פסח ביום ההילולא דהרה"ק ר' אהרן הגדול זצוק"ל י"ט ניסן איז דער רבי הרה"ק ר' אברהם אלימלך פון קארלין זצוק"ל ארויף צום ציון אין קארלין פון גרויסן ר' אהרן זיע"א אבער ער איז נישט אריין אין בית החיים נאר איז געשטאנען אינדרויסן, ווייל עס איז געווען חול המועד און אין ס' שער הגלגולים פון ר' חיים וויטאל שטייט אז דער אריז"ל האט אים געשיקט גיין אויף קברי צדיקים אין חול המועד און מתפלל זיין אבער ער האט נישט משתטח געווען אויף די קברים. (קובץ בית אהרן וישראל ס"ט)

דער הייליגער קארלינער הרה"ק ר' אברהם אלימלך האט געהאט ביים סדר עטליכע מאל חסידים פון ארץ ישראל וואס האבן געשריבן זייער הרגשים און סדר הפסח פון רבי'ן פון קארלין. די הכנות צום פסח איז געווען זייער הייליג ביים רבין און האט געשיקט יעדן יאר פאר זיינע חסידים קיין א"י א בריוו פון חיזוק לימי הפסח. די חסידים אין א"י האבן אריינגעהערעוועט אין די בריוו'ן מיט א שטארקע חיבה און אפלערנען יעדן ווארט פון בריוו. דער הייליגע בית אהרן האט אויך געשיקט בריוו'ן צום אנ"ש פאר פסח און אסאך פון זיי זענען געדרוקט אין ספר הק' בית אהרן. אמאליגע חסידים ווען מען האט זיי געפרעגט וואו האט מען מיטן הכנות צו פסח האט מען געענטפערט גמ' פסחים, דארט, אין של"ה הק', דארט, און ביי דעם און דעם בריוו פון הייליגן בית אהרן.

פארן סדר האט דער רבי געפלאמט מיט קדושה און ליכטיגקייט ווען ער האט אנגעטאן די קיטל פון הייליגן ר' אשר דער גרויסער סטאלינער זצוק"ל, ביים סדר האט ער אליין מסדר געווען די מצות און די קערה און אנגעגאסן די וויין. די קינדער האבן געפרעגט די פיר קשיות, נאך דעם געזאגט די הגדה, און נאך דער צווייטער כוס איז דער רבי אריין געגאנגען אין זיין חדר. און ווען דער עולם האט געענדיגט מיטן מוציא מצה איז ער ארויס געקומען און געמאכט דעם מוציא מצה מיטן כורך און אזוי געפירט ווייטער דעם סדר. פאר שפוך חמתך איז ער געגאנגען מיט די חסידים עפענען די טיר פאר אליהו הנביא.

ביים ערשטן סדר איז געווען נאר די משפחה און די אורחים פון ארץ ישראל, אבער ביים צווייטן סדר איז שוין געווען א גרויסער עולם פון די חסידים פון קארלין און פון חסידים וואס זענען געווען פון די שטעט ארום קארלין, דער רבי האט זיך אפגעגעבן מיט די אורחים און אלעמען אינזינען געהאט. נאכן סדר האט מען געציילט ספירת העומר ארום 1:30 כמנהג קארלין און נאך דעם איז געווען א געשמאקע טאנץ ביז ארום 2:30 און נאכדעם האט דער רבי געזאגט שיר השירים קאפ' ד'.

סגולות לליל הסדר

א] אשר גאלנו: זאגט די הייליגער אפטא רב זיע"א אז ווען א איד זאגט די ברכה אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים קען מען פוילען אז מען זאל זיך אויסלייזן פון אלעס וואס דארף קומען אויף די מענשט און עס זאל זיין אך טוב.

ב] די מקובלים זאגן אויך: אז נאך דעם וואס מען ענדיגט דעם ברכה גאל ישראל, קען מען בעטן וואס מען דארף און דער אויבערשטער וועט אן נעמען די תפלות.

ג] נאך א סגולה איז דא: אויב איינער דארף א ישועה זאל ער זאגן גאנץ שיר השירים נאכ'ן סדר, און בעט'ן נאר איין בקשה, און דער אויבערשטער וועט זיכער דערפילן זיין בקשה.

ד] ווען מען זאגט די ווארט פסח ביים סדר זאל מען אינזינען האבן, פ=פרנסה טובה, ס= סעייתא דשמיא, ח= חיים טובים ארוכים
(שמעתי מהרב מיכאל נימני ז"ל בשם הרב המקובל ר' מאיר מאזוז שליט"א)

ה] די מצה פון פסח איז געווען אייביג א שמירה און א סגולה האב איך געזען א רמז. די ווארט "מצה" איז די ר"ת **מכל צרה הצילנו.** מצה ראטעוועט פון אלע צרות. שטייט אין הייליגע ספרים אז מען זאל לאזן הענגן אין שטוב א גאנץ יאר א שטיקל פון די אפיקומן אלץ א שמירה.

ו] אפיקומן איז בגימט' "רפא" דאס מיינט אז די אפיקומן איז ממשיך רפואה פאר ווער עס דארף א רפואה. (מאור ושמש)

ז] שטייט אין די גמ' (ברכות)אברהם תיקן שחרית, א רמז צו די ארבעה בנים אין די הגדה. ש-ח-ר-י-ת איז די ר"ת פון **ח**כם, **ר**שע, **ת**ם, **ש**אינו יודע לשאול.

דער הייליגער בית אהרן שרייבט אז היינטיגע צייטן קענען מיר פשוטע מענטשן דערגרייכן אין הארות און השגת פון סדר אזוי ווי די צדיקים פון אמאל, פארוואס הייסט דאס סדר ווייל די נאכט איז א סדר אויף א גאנץ יאר, ווי אזוי מען פירט זיך ליל הסדר אזוי וועט זיך פירן א גאנץ יאר. מיר ווינטשן אלע א כשר'ן און פרייליכן פסח, און כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות מיט ביאת גואל צדק בב"א

הגליון הנ"ל ע"י עולם הספרים המרכז העולמי לספרים שאינם בנמצא ולספרים עתיקים גם שהיו שייך לצדיקים ולכתבי יד של רבנים ואדמורי"ם וחידושי תורה

מכתב קודש של הקדושת ציון מבאבוב הי"ד תרפ"ט מלא ברכות ה' $12000. חומש עם פירוש שם אפרים ותוצאות חיים טשערנאוויץ תרי"א $4000, משנה למלך שהמהרי"ל דיסקין נתן במתנה $3500, 5 כרכים משנה ברורה עם עוד ספר מיט מוגה כת"י געקויפט פון חפץ חיים אליין $3000 ספר גבורת ארי מוגה ע"י חפץ חיים $400 שו"ת אור המאיר מיט הקדשה פון הגאון ר' מאיר שפירא מיט פיל לומדישע הגהות $3000 , ברית אברהם דפוס ראשון $1500 „ א אלטע זילבערנעם שטעקן פון דער טאלנא רבין פון פילאדעלפיה $2000 רי"ף מיט חתימה ר' ברוך בענדיט ליכטנשטיין אביו של הרה"ק ר' הלל מקאלאמייא $5000, רי"ף עם חתימת הגאון ר' חנוך הינך המרחשת $2500, 100 היתר נישואין נאך די שואה תש"ו מיט חתימת פון בי"ד, אסאך היסטאריה פון די משפחות $15000 *ספר בית אהרן דפוס ראשון בראדי תרל"ה מיט ברייטע גליונות באלאנגט צו משפחה פון הרה"ק ר' מרדכי מנאדבורנא $3000*, א תעודה וואס האט א חתימה פון הרה"צ מטאש זצוק"ל, א בריוו פון הרה"ק ר' מרדכי ובנו ר' אברהם די זוויהעלע רבי'ס זצוק"ל, ספר כתר תורה על מצוות עם הרבה חתימת פון הרה"ק ר' יעקב חיים סאפרין מקאמארנא אויך דריי גמרות פול מיט הגהות פון אים, ספר שארית ישראל ווילעדניק דפוס ראשון א סגולה אויף שמירה, **גרויסע תהלים מיט מעמדות דפוס זיטאמיר $7000** איבער 10000 ספרים אין געשעפט, מיר ווייסן וואס מיר האבן, און אלעם איז מסודר אין א סדר. אויך האבן מיר א גרויסער אויסוואהל פון הגדה של פסח אסאך שאינם בנמצא. **4403 16 Ave Brooklyn, NY 11204 USA 718 438 8414 718 633 5500 T/f Hours are 11-7:30 Fri till 1:30, To receive pardes: send to- pardesyehuda1@gmail.com also on the web at *WWW.SEFORIMWORLD.COM***
דער קומענדיגן גליון וועט ערשיינען נאך פסח
We will be closed Chol Hamoed